

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav primární a preprimární edukace

**Významná data a výročí ve vzdělávací oblasti
Člověk a jeho svět**

Diplomová práce

Autor: Nela Šmídlová

Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Martina Maněnová, Ph.D.

2017

Hradec Králové

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Nela Šmídlová
Osobní číslo:	P121419
Studijní program:	M7503 Učitelství pro základní školy (1. stupeň)
Studijní obor:	Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Název tématu:	Významná data a výročí ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět
Zadávající katedra:	Ústav primární a preprimární edukace

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í:

Cílem teoretické části práce je vymezit témata vztahující se k významným historickým datům a výročím obecně a ve vztahu k RVP ZV. Praktická část práce bude zaměřena na zjištění úrovně znalostí žáků 3. a 5. tříd z hlediska významných dat a výročí. Jako nástroj na zjištění znalostí bude využit nestandardizovaný didaktický test.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Dostupný z WWW: <http://www.nuv.cz/file/318/>

DANIHELKOVÁ, H., MALÝ, R. Člověk a jeho svět: Učebnice pro 3. ročník ZŠ. Olomouc: Prodos, 2007. 63 s. ISBN 978-80-7230-189-8.
FRÝZOVÁ, I., DVOŘÁK, L., JŮZLOVÁ, P. Příroda: člověk a jeho svět : učebnice pro 5. ročník základní školy. Plzeň: Fraus, 2011. 83 s. ISBN 978-80-7238-970-4.

Vedoucí diplomové práce:	doc. PaedDr. Martina Maněnová, Ph.D. Ústav primární a preprimární edukace
Oponent diplomové práce:	Mgr. Martin Skutil, Ph.D.

Datum zadání diplomové práce:	24. 1. 2014
Termín odevzdání diplomové práce:	21. 3. 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucí práce doc. PaedDr. Martiny Maněnové, Ph.D. a že jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové, dne 21. 3. 2017

Nela Šmídlová

Poděkování

Děkuji doc. PaedDr. Martině Maněnové, Ph.D. za odborné vedení, ochotu a cenné rady, které mi při práci poskytla. Dále mé poděkování patří všem, kteří mi umožnili realizaci průzkumného šetření, také rodině a přátelům.

Anotace

ŠMÍDLOVÁ, Nela. *Významná data a výročí ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět*. [Diplomová práce]. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 70 s.

V teoretické části diplomové práce je cílem popsat významná data a výročí a teoreticky analyzovat Rámcový vzdělávací plán pro základní vzdělávání se zaměřením na výuku těchto dní. Praktická část diplomové práce je zaměřena na průzkum znalostí této problematiky u žáků 3. a 5. tříd prostřednictvím didaktického testu. Dále zjišťuje jejich názor na důležitost připomínání si těchto výročí a mínění učitelů o vyučovacím procesu významných dní a výročí.

Klíčová slova: popis významných dat a výročí, didaktický test, Člověk a jeho svět

Annotation

ŠMÍDLOVÁ, Nela. *Significant dates and anniversaries in the educational field human and his world*. [Diploma thesis]. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Kralove, 2016. 70 s.

The aim of the theoretical part of the diploma thesis is to describe significant dates and anniversaries and to analyze The Framework Educational Programme for Basic Education with a focus on teaching them. Practical part is focused on finding out awareness of significant dates and anniversaries of pupils in the third and the fifth grades by a didactic test. Furthermore, it detects their opinion about an importance of reminding these days and finds out teachers's point of view on education process of this field.

Keywords: a description of the important days, a didactic test, Humans and their world

Obsah

1	Úvod	9
2	Základní pojmy	11
2.1	Tradice, zvyk	11
2.2	Národ, vlastenectví, svátek	11
3	Významná data a výročí	13
3.1	Legislativní vymezení	13
3.2	Bližší popis jednotlivých významných dní	15
3.2.1	1. leden – Nový rok, Den obnovy samostatného českého státu	16
3.2.2	14. únor - Svatý Valentýn	17
3.2.3	Velký pátek	18
3.2.4	Velikonoční pondělí	20
3.2.5	1. května – Svátek práce	21
3.2.6	8. května – Den vítězství	22
3.2.7	5. červenec – Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje	23
3.2.8	6. červenec – Den upálení mistra Jana Husa	24
3.2.9	28. září – Den české státnosti	26
3.2.10	28. říjen - Den vzniku samostatného československého státu	28
3.2.11	31. říjen - Halloween	29
3.2.12	17. listopad – Den boje za svobodu a demokracii	31
3.2.13	Vánoce: 24. prosinec – Štědrý den, 25. prosinec – 1. svátek vánoční, 26. prosinec – 2. svátek vánoční	33
4	Zakotvenost významných dní a výročí v Rámcovém vzdělávacím plánu pro základní vzdělávání	36
4.1	Principy Rámcového vzdělávacího plánu pro základní vzdělávání	36
4.2	Cíle základního vzdělávání a pojetí základního vzdělávání na 1. stupni	37
4.3	Vzdělávací oblasti	37
4.3.1	Člověk a jeho svět	38
4.3.2	Průřezová témata a tematický okruh Lidé a čas	40
5	Průzkum znalostí žáků 3. a 5. tříd o významných datech a výročí	43
5.1	Cíle a předpoklady výzkumu	43
5.2	Metodologie výzkumu	43
5.3	Charakteristika didaktického testu (otázek pro učitele)	44
5.4	Charakteristika průzkumného vzorku	44
5.5	Výsledky kvantitativního výzkumu	45

5.6	Porovnání odpovědí žáků 3. a 5. ročníků z hlediska přisuzované důležitosti významným dnům	53
5.7	Výsledky kvalitativního výzkumu	55
5.8	Otevřené otázky pro třídní učitele testovaných žáků	58
5.9	Shrnutí průzkumu, diskuze	60
6	Závěr	65
7	Seznam pramenů	67
8	Seznam příloh	70

1 Úvod

Každá doba se odráží nějakým způsobem i ve školství. Učivo o významných datech, historických událostech a osobnostech bylo vždy součástí všeobecného vzdělání, pro společnost mělo klíčový význam a často se v něm reflektovaly dobové politicko-sociální přístupy. V dnešním 21. století vyučování ve školách ztrácí svůj původní smysl předávat žákům informace, protože jsou snadno dostupné z různých jiných zdrojů. Škola tedy klade větší důraz na rozvoj klíčových kompetencí žáků pro praktický život s cílem vychovat z nich samostatné, schopné a uvědomělé osobnosti.

K tomuto záměru se nepochybně váže znalost národních zvyků, tradic i historie. V současném globalizovaném světě s trendem multikulturalismu ztrácí vlastenectví svoji pevnou pozici. Na jeho podporu se nelze spolehnout ani v rodinách, poněvadž se stále zvyšuje počet rodin neplnících své základní funkce. Na to všechno reaguje vzdělávací oblast Člověk a jeho svět, která se žákům na 1. stupni snaží moderními principy přiblížit nejen současné, ale i minulé fungování celého světa a společnosti.

Téma diplomové práce jsem si vybrala z několika důvodů. Prvotním důvodem pro mne byla přitažlivost celého tematického celku vztahujícího se k českým dějinám, ke kterým mám velmi pozitivní vztah. Vnímám je jako podstatnou složku všeobecného vědění každého člověka, která by se měla utvářet v rodině i ve školském systému vzdělávání co nejdříve, samozřejmě adekvátně věku dítěte. Dalším důvodem byla moje vlastní zkušenost s výukou podstaty státních svátků a výročí během prvního stupně základní školy, která ve mně nezanechala hluboké zážitky, což považuji za určitý nedostatek. Dále jsem si s ohledem na dnešní dobu, ve které jsou tyto dny většinou považovány pouze za dny volna bez připomínání si historické podstaty, uvědomila velký význam tohoto tématu. Zajímalo mě, co skutečně žáci prvního stupně vědí o státních svátcích a významných dnech, které jsou pro ně nejméně uchopitelné, a také jaký vliv má rodina na žáka při získávání povědomí o této oblasti. Přínosnost zjištěných výsledků jsem spatřovala v inspiraci pro efektivnější výuku této problematiky nejen v mé budoucí kariéře, ale i pro ostatní pedagogy prvního stupně.

Cílem diplomové práce bylo vymezit historickou podstatu jednotlivých výročí a analyzovat vzdělávací oblast Člověk a jeho svět současného Rámcového vzdělávacího plánu pro základní vzdělávání z hlediska významných dní. Úkolem praktické části bylo zjistit, jaké mají žáci na konci 1. období a 2. období prvního stupně znalosti o těchto

dnech. K průzkumu byl jako nejvhodnější metoda zvolen didaktický test s otevřenými otázkami. Dalším cílem bylo zjistit, která významná data si žáci připomínají doma s rodinou, jak vnímají nezbytnost si nadále připomínat svátky a také jaký vztah k výuce této problematiky mají učitelé prvního stupně.

2 Základní pojmy

Pro uvedení do problematiky tohoto tématu a jeho systematickému porozumění je vhodné ujasnit si některé klíčové pojmy.

2.1 Tradice, zvyk

Slovo tradice pochází z latinského jazyka a znamená *předávat* či *doručovat*. Marie Dohnalová a Jaroslav Malina ve Slovníku antropologie občanské společnosti z roku 2006 rozlišují tradici kulturní a historickou. Kulturní tradice je „*určitou složkou kultury, která se stabilně a dlouhodobě udržuje bez významné proměny během několika generací.*“ (Dohnalová, Malina, 2006, s. 354) Historickou tradicí se rozumí „*písemný řetězec předávání informace o historické minulosti od nejstarších dob k mladším.*“ (Dohnalová, Malina, 2006, s. 353)

Zvykem je stabilní způsob myšlení či konání jednání. Nemusí být pouze individuální záležitostí, mohou to být modely chování osvojené v průběhu socializace. „*Mohou být charakteristickými prvky dané kultury, projevem či transformací jejich hodnot, norem, institucí.*“ (Maříková, Petrusek a kol., 1996, s. 1452) Seskupením zvyků dané kultury se vytváří kulturní vzory. Zvyky vyjadřující charakteristiku lokální skupiny bývají v rámci českého jazyka nazývány obyčeji, zvyklostmi či mravy. (Maříková, Petrousek a kol., 1996)

2.2 Národ, vlastenectví, svátek

Národ je určitým seskupením lidí ve společnosti, jeho počátky v Evropě sahají do 14. a 15. století. Opírá se o společné zájmy a představy a je přesvědčen o rozdílném osudu oproti jiným národům. Životní úděl vychází ze společné minulosti, která ovlivňuje současnost. „*Tato přítomnost je vnímána jako hustá síť vztahů a zájmů, které vedou k tomu, že se každý cítí jako část celku, bez něhož by část ztratila smysl a podstatu.*“ (Boudon, Besnard, 2004, s. 125) Národ není pouze určení, má být vzorem a vůlí společně zdolat nové zkoušky a dosáhnout dalších hrdinských skutků. Evropská historie podněcuje spojovat příslušníky jednoho národa do jedné politeje, přičemž toto splnutí má umožnit uskutečnění životního úkolu. Z dějin i současnosti však víme, že střetnutí nacionálních zájmů a státního zřízení může být značným konfliktem. (Boudon, Besnard, 2004)

Vlastenectvím neboli patriotismem (odvozeno z řeckého *patriotes* s významem rodáka, krajana) se rozumí věrnost pospolitosti, ke které člověk patří. Vlast (*patrie*) znamená „*ideál svobodné země, o jejíchž osudech rozhodují samotní občané*“. „*Pocit vlastenectví se kryje s pocitem svobody, práv, ale i štěstí z toho, že člověk náleží do určité pospolitosti.*“ (Maříková, Petrusek a kol., 1996, s. 760)

Maříková, Petrusek a kolektiv ve Velkém sociologickém slovníku (1996) popisují svátek jako významný den celé společnosti a opak dne pracovního či všedního. Rozdělení ubíhajícího času na sváteční a všední dny je znakem různých společenství, ať už se jedná o sváteční období či jednotlivé sváteční dny rozptýlené mezi pracovními. Z původní symbolické funkce svátku se záměrem manifestovat životní způsobilost společenství symbolickým kontaktem s bájným údobím se postupným zesvětštěním společnosti význam svátku měnil. „*Svátek jako prostředek symbolické re-kreace sociálního řádu přešel v prostředek faktické rekreace členů společnosti. Tento posun ve funkci svátku je doprovázen zřetelnou privatizací aktivit, jež jsou v průběhu svátku vykonávány.*“ (Maříková, Petrusek a kol., 1996, s. 1253)

3 Významná data a výročí

V této kapitole jsou představeny státní svátky, ostatní svátky a některé významné dny, které se dnes v České republice běžně připomínají.

3.1 Legislativní vymezení

Státní svátek České republiky je jeden ze dnů určených zákonem č. 245/2000 Sb. o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu. Zákon v současném znění vymezuje následujících sedm státních svátků a sedm ostatních svátků:

Státní svátky:

- 1. leden - *Den obnovy samostatného českého státu*;
- 8. květen - *Den vítězství*;
- 5. červenec - *Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje*;
- 6. červenec - *Den upálení mistra Jana Husa*;
- 28. září - *Den české státnosti*;
- 28. říjen - *Den vzniku samostatného československého státu*;
- 17. listopad - *Den boje za svobodu a demokracii*;

Ostatní svátky:

- 1. leden - *Nový rok*;
- *Velký pátek*;
- *Velikonoční pondělí*;
- 1. květen - *Svátek práce*;
- 24. prosinec - *Štědrý den*;
- 25. prosinec - *1. svátek vánoční*;
- 26. prosinec - *2. svátek vánoční*;

Odbor 52 (odbor pracovněprávní legislativy) zmiňuje ve svém článku v aktualizovaném znění ze 2. února 2016 podstatnou skutečnost, že oba druhy svátků jsou z pracovněprávního hlediska stejné, tudíž jsou všechny dny pracovního klidu. V čem se ale oba typy svátků liší, je vazba na českou státnost. K té se vztahují svátky

státní, zatímco svátky ostatní se spojují s tradicemi či význačnými historickými událostmi. (Státní svátky a významné dny)

Čtvrtý paragraf zákona č. 245/2000 v aktuálním znění vymezuje následující významné dny, které jsou dny pracovními (MPSV/ TREXIMA, spol. s r. o., 2016):

- 16. leden – *Den památky Jana Palacha*
- 27. leden – *Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti*
- 8. březen – *Mezinárodní den žen*
- 12. březen – *Den přístupu České republiky k Severoatlantické smlouvě NATO*
- 28. březen – *Den narození Jana Ámose Komenského*
- 7. duben – *Den vzdělanosti*
- 5. květen – *Květnové povstání českého lidu*
- 15. květen – *Den rodiny*
- 10. červen – *Vyhlazení obce Lidice*
- 27. červen – *Den památky obětí komunistického režimu*
- 11. listopad – *Den válečných veteránů*

Naposledy byl tento zákon změněn novelou č. 359/2015 Sb., která přiřadila mezi další svátky a dny pracovního klidu *Velký pátek*. Důvodem nebyl pouze křesťanský význam tohoto dne, ale i skutečnost, že již několik let mají žáci základních škol a studenti středních škol prázdniny, a uzákonění státního svátku tak pomůže rodičům řešit problém s hlídáním. Předkladatelé návrhu nového svátku také spatřovali jeho smysl v příležitosti strávit čas pohromadě jako rodina. (Vojíková, 2016a)

Na jaře roku 2016 se v Poslanecké sněmovně a v Senátu diskutovalo o novele zákona č. 245/2000 Sb. o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, která navrhovala uzákonit nové významné dny: 1. říjen – *Den seniorů* a *Den Karla IV.* připadající na 14. května, datum jeho narození. Měl být také pozměněn název státního svátku 17. listopadu a znít finálně takto: *Mezinárodní den studentstva a den boje za svobodu a demokracii*. Ani jedna navrhovaná změna však legislativním procesem neprošla. (Vojíková, 2016b)

Je vhodné zmínit na tomto místě ještě jeden zákon v souvislosti se státními svátky a významnými daty. Robert Nešpůrek ve článku ze 31. srpna 2016 s názvem *Nově přijatý zákon o zákazu prodeje o ostatních svátcích* informuje o zákoně č. 223/2016 Sb.

o prodejní době v maloobchodě a velkoobchodě s účinností od 1. října 2016. Zákon omezuje či zakazuje prodej v těchto dnech:

- 1. leden – *Den obnovy samostatného českého státu a Nový rok*,
- *Velikonoční pondělí*,
- 8. květen – *Den vítězství*,
- 28. září – *Den české státnosti*,
- 28. říjen – *Den vzniku samostatného československého státu*,
- 25. prosinec – *1. svátek vánoční*,
- 26. prosinec – *2. svátek vánoční*,
- 24. prosinec – *Štědrý den od 12.00 hodin do 24.00 hodin*.

Autor upozorňuje na výjimky, pro které tento zákon neplatí, mezi něž se řadí například lékárny či prodejny s prodejní plochou do 200 m². Smysl tohoto zákona je kromě hospodářských důsledků spatřován v jeho pozitivních sociálních dopadech, protože poskytuje zaměstnancům možnost trávit svátek s rodinou či věnovat se koníčkům. Během těchto svátků se předpokládá nárůst turismu a hojnější využívání volnočasových aktivit. (Nešpůrek, 2016) Zákon má moji podporu, jelikož v něm shledávám nenásilnou iniciativu o připomenutí významu těchto dnů, aby nebyly pouze „běžnými“ pracovními dny, ale aby lidé měli vhodnější příležitost pro uvědomění si podstaty svátku.

3.2 Bližší popis jednotlivých významných dní

Významné dny jsou dnes vyznačeny snad v každém diáři a mnoho lidí tak dokáže datově tyto dny určit, nejspíše i pojmenovat. Ale aby to nebyly pouze prázdné fráze bez uvědomění si jejich významu, je potřeba znát podstatu připomínání si daného dne. Především pedagog vyučující tuto problematiku se musí bezpečně v učební látce orientovat a měl by ji i umět žákům vysvětlit přiměřeně. Jako příprava na výuku z hlediska orientace v historických souvislostech může posloužit tato kapitola, která jednotlivá výročí blíže popisuje i s ohledem na typické tradice a zvyky.

3.2.1 1. leden – Nový rok, Den obnovy samostatného českého státu

Od roku 2001 se 1. ledna v České republice slaví kromě Nového roku také výročí vzniku samostatné České republiky. Tím se tento státní svátek váže k nejméně vzdálené dějinné události ze všech státních a ostatních svátků. (Tinková, 2010)

Již od pradávna se lidé potřebovali orientovat v čase kvůli náboženským či zemědělským účelům. Dle přírodních dějů a jevů začaly vznikat různé kalendáře, které měly za základní element jeden den. Slovo kalendář pochází z latinského *calendae*, což je název prvního dne měsíce v římském kalendáři. Již během 1. století před naším letopočtem byla na základě astronomických výpočtů stanovena délka oběhu Země kolem Slunce na 365, 25 dní a ustanoven Juliánský kalendář. Tinková (2010) dále uvádí skutečnou délku roku, která činí 365, 2422 dne, což vedlo k nepřesnostem a posunům patrným především ve dnech rovnodenností a slunovratů. V 16. století bylo opoždění již 10 dní, proto papež Řehoř (Gregor) XIII. ustanovil v roce 1582 nový gregoriánský kalendář, který měl nová pravidla a používá se ve většině zemí světa dodnes.

Země, které se stále řídí juliánským kalendářem, slaví nový rok 14. ledna, podle gregoriánského kalendáře připadá začátek nového roku však na 1. leden. Oslavy začínají již předchozí den 31. prosince na Silvestra. Tradiční zvyklostí je přání do nového roku, především zdraví a štěstí, a také novoroční předsevzetí. U nás v tento den prezident pronáší novoroční projev. (Nový rok)

Pro Českou republiku má tento den ještě jiný význam. Po tom, co se podařilo Čechům a Slovákům v Československé socialistické republice splnit společný cíl, a to svrhnout z moci komunismus a nastavit demokratický stát, se jejich zájmy začaly rozcházet. Již při domluvě nového pojmenování státu se na jaře roku 1990 rozpoutala tzv. „pomlčková válka“, kdy Slováci požadovali zdůraznění jejich národní odlišnosti. Název byl ustanoven jako Česká a Slovenská Federativní Republika. (Pernes, 2002)

Představy Čechů a Slováků o společném soužití v jednom státě se odlišovaly v politických i hospodářských oblastech a hlavním představitelům národních vlád se nedařilo dohodnout na společných řešeních. „*Úsilí Slovenska o samostatný vývoj a o mezinárodní uznání slovenské suverenity vedlo k rozdělení společného státu Čechů a Slováků.*“ (Olivová, 2008, s. 233) Odlišnou orientaci obou národů potvrdily parlamentní volby v červnu 1992, ze kterých jako slovenská nejvlivnější strana vyšlo Hnutí za demokratické Slovensko v čele s Vladimírem Mečiarom a jejíž prioritou bylo

rozdělení republiky. Začala tak série vyjednávání, která vyvrcholila vyhlášením samostatné České republiky a samostatné Slovenské republiky k 1. lednu roku 1993. (Čornej, Pokorný, 2003)

I přestože si velká část obyvatel osamostatnění nepřála, Československo přestalo téměř po 75 letech existovat. V lednu byl zvolen prvním českým prezidentem Václav Havel, proběhla měnová odluka a další změny. Vztahy mezi státy jsou dodnes blízké, jelikož mají společnou dlouhou minulost. (1. leden – Den obnovy samostatného českého státu)

Podle mého názoru je dnes pro většinu lidí 1. leden oslavou příchodu nového roku a čím dál větší procento populace zapomíná na pravý význam svátku. Samostatný český stát vnímáme již jako samozřejmost, i když tomu je teprve 24 let. Měli bychom tedy připomínat historické souvislosti tohoto dne i generacím, které ji nezažily, a přiblížit jim smysl a podstatu tehdejšího rozhodnutí.

3.2.2 14. únor - Svatý Valentýn

14. únor je ve Spojených státech amerických a také v mnoha zemích po celém světě spjatý s předáváním sladkostí, květin či dárků mezi milovanými. Kdo však byl ten Svatý Valentýn, kvůli kterému dnes lidé toto dělají?

Katolická církev rozpoznává 3 mučedníky se jménem Valentin či Valentinus. Jedna legenda praví o knězi Valentinovi, který sloužil v Římě během 3. století našeho letopočtu. Když císař Claudius II. zakázal sňatky mladým mužům, kněz tajně pokračoval v oddávání mladých zamilovaných. Když bylo odhaleno Valentinovo konání, byl usmrčen. Jiné příběhy dle článku History of Valentine's day na serveru www.history.com tvrdí, že mohl být Valentin zabit za to, že se pokoušel pomáhat křesťanům uprchnout z krutého vězení. Podle další legendy uvězněný biskup Valentin poslal první valentinské psaníčko dívce, do které se zamiloval. Byla to pravděpodobně dcera jeho dozorce. Říká se, že než umřel, napsal jí dopis podepsaný „Od Tvého Valentina“, což je fráze, která se užívá ve valentýnských přáních dodnes. Ať už je pravda kdekoliv, všechny příběhy vykreslují Svatého Valentina jako soucítícího, odvážného a romantického člověka.

Nejvíce se valentinský pozdrav posílá kromě USA také ve Francii a Anglii. Podle legendy vznikly „valentýnky“ jako připomínka dopisu, jenž poslal biskup Valentin před

svoji smrtí dceři žaláříka. Tento zvyk je hojně spojován s francouzskými trubadúry, kteří kromě květin těšili dámy v tento den také svými básněmi. Zvyk se rozšířil do Anglie, kde je za první valentýnský pozdrav považován dopis z roku 1415, který napsal francouzský vévoda Karel Orleánský své manželce. Dopis psal z Londýnského Toweru, kde si krátil čas během zajetí Angličany. (Vavřínová, 2012)

Je potřeba se ke slavení příležitosti Sv. Valentina postavit s nadhledem a bez jakékoliv hysterie či paniky. Legenda, která se váže k tomuto dnes již „komerčnímu svátku“, má jako každá legenda v sobě určité kouzlo a tajemství, která vyvolávají v lidech různé emoce. Pocity jsou o to silnější, protože se jedná o příběh s klíčovou rolí lásky. Nepovažuji však za nezbytné si každoročně tento svátek připomínat, mnohem sympatičtější mi je 1. máj, ke kterému se váže zvyk políbení ženy pod rozkvetlou třešní.

3.2.3 Velký pátek

Velký pátek je součástí Velikonoc, které jsou svátky pohyblivými, jelikož se slaví první neděli po prvním jarním úplňku. (Vavřínová, 2011b) Jarní rovnodennost vychází v letošním roce 2017 a také v nejbližších letech na 20. březen, dlouhá léta jím byl 21. březen. (Šarm, 2017)

Příprava na Velikonoce byla doprovázena dobrovolným omezováním se v jídle, pití i společenském životě po dobu 40 dní. Postní období začíná Popeleční středou a zahrnuje šest neděl, přičemž tou poslední je Velikonoční neděle. První neděle postní měla různá pojmenování, nejznámější je jako „Černá“, a to nejspíše proto, že ženy v období půstu vyměnily pestré oblečení za tmavé oděvy a nosily černé šátky na hlavě. Druhá neděle postní - „Pražná“ - získala svůj název dle tradičního jídla z praženého nedozrálého obilí - „pražmy“. „Kýchavá“ třetí postní neděle vychází z pověry, která se váže k dobám morové epidemie, poněvadž se první příznaky moru projevovaly právě kýcháním. Kolikrát si člověk v tento den kýchnul, tolik let měl být ještě naživu. (Šottnerová, 2004b)

Během čtvrté neděle postní se zmírnil půst, mládež se mohla družit a veselit. V některých oblastech je název odvozen od družby, který společně se ženichem v tento den navštívili domácnost vyhládnuté nevěsty a domlouvali námluvy. Na „Družebnou“ neděli se také pekly družbance, což byly koláče s několikerými náplněmi. (Trnková, 2011) Pátá neděle postní - „Smrtná“ - je v lidovém prostředí spjata s vyháněním zimy.

Figura vyrobená ze slámy a hadrů, někde také zdobena stuhami či papírovými věnci, byla za zpěvu vhozena do vody či spálena a tím zima symbolicky vyhnána. Vynášení Smrtky, Moreny či Mařeny je pravděpodobně jedním z nejstarších jarních obyčejů na našem území. V kostelech se zahalují kříže a jsou čteny Pašije – texty o Ježíšově utrpení. (Vavřínová, 2011b)

„Květnou“ šestou postní nedělí se připomíná příchod Ježíše Krista do Jeruzaléma, během kterého ho tamější lidé vítali palmovými listy. V našich krajích byly listy palmy nejčastěji nahrazeny větvičkami jívky, tzv. kočičkami. Kněz kočičky v tento den světlí a rozdává účastníkům mše, jelikož je jim přisuzována zázračná moc. Svěcené kočičky měly pomáhat proti nemocem a různým pohromám, a proto je lidé zastrkávali za rám obrazu svatých, za kříže v domácnostech či na kraj pole k ochraně úrody. (Šottnerová, 2004b)

Pašijový týden označuje posledních 7 dní půstu a je kromě jiného spjat se zvuky řehaček či hrkaček. Ty měly nahradit zvonění zvonů, které od Zeleného čtvrtka do Bílé soboty podle víry „odletěly do Říma“. Pašijový týden začíná Modrým pondělním a Žlutým úterým, během těchto dní se v chalupách uklízelo. Na Škaredou středu se nesměli lidé na nikoho mračit, aby se nemračili celý následující rok. Pověra vychází z předpokladu, že v tento ten zradil Jidáš Ježíše, a také se na něj údajně mračil. Tato středa se také nazývala „Sazometná“, protože lidé v tento den vymetali stavení i komíny od sazí. (Vondrušková, 2004)

„Na Zelený čtvrtek je zvykem připravovat jídlo ze zelené zeleniny nebo bylin.“ (Šottnerová, 2004b, s. 9) Zelený čtvrtek je také dnem poslední večeře Páně, po které se Ježíš odebral na Olivetskou horu a na zelené louce se modlil, než ho přišli po Jidášově zradě zajmout. Možná tato zelená louka dala přízvisko tomuto dni. Předposlední den půstu se lidé také věnovali mnoha úkonům souvisejícím s ozdravením těla. (Trnková, 2011)

Velký pátek je dnem ukřižování Ježíše Krista, velkého smutku, někdy je považován za nejtišší den v roce. Neslouží se mše, nehrají varhany, pouze se zpívá a čtou texty. V kostelích se odhalují a zdobí kříže, v domácnostech se věřilo, že se nesmí v tento den pracovat, a jedla se jednoduchá postní jídla. Postupem času se součástí obřadu na Velký pátek staly divadelní Pašijové hry, ve kterých byly znázorněny poslední dny života Ježíše Krista i jeho zmrtvýchvstání. V lidovém prostředí byla velkému pátku přisouzena

tajuplná moc. Země se měla otevírat a vydávat své poklady, koupání v proudící vodě mělo dívkám dodat krásy a také Blaničtí rytíři měli ze své hory vyjet a zkontrolovat, zda naší zemi nehrozí nějaké nebezpečí. (Trnková, 2011)

3.2.4 Velikonoční pondělí

Bílá sobota je posledním dnem čtyřicetidenního půstu, ponurost předchozích dnů je zažehnána a chystá se na následující den, na Boží hod Velikonoční. Bílou je tato sobota označována od bílého oblečení těch, kteří byli v tento den pokřtěni. Před kostely se zapalovaly velké svíce, tzv. paškály. Tímto svčným ohněm si věřící zapalovali svíčky v kostele. Lidé si chtěli tento oheň prostřednictvím uhlíků či ohořelých dřevěk donést do svých domovů, aby ochránil jejich stavení nebo úrodu. Rovněž se rozezněly zvony a ten, kdo slyšel první zazvonění, měl zvednout něco těžkého, aby byl hodně silný. Vrcholem tohoto dne je podvečerní mše zvaná Vzkříšení. Je to zvěstování zmrtvýchvstání Krista. Lidé oblečení ve svátečních oděvech vyzvedli z hrobu obraz či sochu Ježíše Krista a nesli jej v průvodu po vsi či městě. (Vondrušková, 2004)

O Velikonoční neděli měl podle legendy vstát Ježíš Kristus z mrtvých. Je to vrchol velikonočních svátků a hojnosti jídla. Kněží po dopolední mši světili velikonoční pokrmy (vajíčka, chléb, víno, mazance, beránky), které si hospodyně na mši v plachtě přinesly. Posvěcené jídlo si při svátečním obědě rodina rozdělila, kousek dostala i domácí zvíř, návštěva, ale i pole či zahrada, aby byla následující rok bohatá úroda. Podle pověry byly zakázané některé domácí práce. Pořádaly se pašijové hry s výjevy ze života Ježíše Krista, které lze i v současné době vidět v představení některých divadelních souborů. (Trnková, 2011)

Velikonoční pondělí není z hlediska liturgie důležité, jeho významnost je dána dlouholetými lidovými zvyky, které jsou i dnes všeobecně známé. Je to den plný veselí, uvolnění a oslavování života. K českému Velikonočnímu pondělí se neodmyslitelně váže tradice s pomlázkou, která se nejčastěji plete z prutů vrby, jívy či břízy. „*Už dávno v dobách předkřesťanských se mrskání zelenými ratolestmi přičítal magický omlazující účinek. Pošlehání žen a dívek čerstvými pruty, které mohou být i dovedně spletené, má přenést energii posilující životadárné mízy stromů a zajistit tak zdraví, sílu a svěžest.*“ (Trnková, 2011, s. 44) Odměnou koledníkům jsou malovaná vajíčka, od 2. poloviny 20. století někde také sklenička kořalky. České země jsou unikátní v kreativité zdobení

vajíček. V některých oblastech bylo šlehání žen a dívek doplněno poléváním vodou se stejným účelem jako šlehání, aby byly zdravé a krásné. (Vondrušková, 2004)

3.2.5 1. května – Svátek práce

Svátek práce se v mnoha zemích na světě slaví jako mezinárodní dělnický svátek prvního máje, avšak například ve Velké Británii, Kanadě či Japonsku si tento svátek připomínají v jiný den. Původ svátku se váže k dobám, kdy měli pracující obtížné pracovní podmínky a pořádali různé protesty a demonstrace za jejich zlepšení. 1. května 1886 se v americkém Chicagu uskutečnila rozsáhlá stávka dělnických odborů, která byla krutě potlačena. (Tinková, 2010)

Lidé se nevzdávali a v protestech pokračovali, na dvouleté výročí první hromadné stávky v Chicagu roku 1888 se uskutečnily velké demonstrace nejen v USA, ale i v Evropě. O rok později byl vyhlášen první květen svátkem práce a pracovní doba byla mírně snížena, ale osmihodinové pracovní doby a významnějších změn se dělníci dočkali až po první světové válce. (Tinková, 2010)

V roce 1890 se poprvé svátek slavil i v Českých zemích, konkrétně na Střeleckém ostrově v Praze, zde je však spjatý spíše s dobou socialismu. V tento den procházely skrze města v rámci největšího svátku komunismu prvomájové průvody. Studenti, žáci a pracovníci místních závodů mávali ozdobnými předměty, nosili transparenty s vychvalujícími hesly či fotografie osobností komunistického a socialistického režimu. V Praze bylo pravidelné vystoupení živého obrazu Žižkovských žen, ve všech městech byla typická květinová výzdoba, vyvěšování československých, rudých i sovětských vlajek či plakátů s různými motivy vztahujícími se k tomuto datu. Průvod měl svou velkolepostí ukazovat sílu tohoto systému a jeho integritu s lidmi, neúčast na něm byla řazena mezi prohřešky. Po roce 1989 se již hromadné oslavy nekonají. (Růžička, a)

Svátek práce se ve své podstatě přímo neváže k našim národním dějinám a řadí se proto mezi ostatní svátky, ale nepovažují za nutné si ho v dnešní době připomínat na celostátní úrovni. Uvědomují si důležitost události, která vedla k podstatným společenským změnám, za které jsme dnes všichni vděční. Dětem by se podstata svátku vysvětlila jednoduše, bez problému by pochopily jeho podstatu a možná by tato myšlenka určitým způsobem ovlivnila postoje a názory žáků, nicméně ho osobně

nepovažují za tak významný při ohledu na různé dějinné události, aby byl legislativně uzákoněn.

3.2.6 8. května – Den vítězství

Den, kdy byla podepsána kapitulace Německa, znamenal pro celou Evropu konec téměř šest let trvající války. Většina evropských států slaví tento den jako konec druhé světové války, pouze Rusko považuje za oficiální konec druhé světové války 9. květen, jelikož až při druhém kapitulacním podpisu v Berlíně v tento den bylo přítomno nejvyšší sovětské velení. (Hampl)

Proto i český národ v úzké vazbě na Sovětský svaz v letech 1951 – 1990 slavil státní svátek 9. května s pojmenováním *Den osvobození Československa Sovětskou armádou*. Po vyhlášení samostatného Československého státu v roce 1990 byl název změněn na *Den osvobození od fašismu* a v následujícím roce svátek přesunut na 8. květen. V roce 2000 bylo pojmenování státního svátku zkráceno na *Den osvobození*. Jako *Den vítězství* byl osmý květen prohlášen roku 2004. (8. květen – Den vítězství)

Poslední protiněmecké povstání se u nás odehrálo 5. května 1945, ve kterém značně pomohli českému národu Vlasovci. 8. května sice zástupci České národní rady a německý generál Toussaint dohodu o kapitulaci podepsali, boje však pokračovaly dál. Praha byla osvobozena sovětskými tanky až 9. května v ranních hodinách. K vysvobození americkou armádou v čele s generálem Pattonem mohlo dojít dříve, Sovětský svaz však trval na dodržení dohodnuté demarkační linie osvobození. (Olivová, 2008)

Po osvobození nastalo období tzv. třetí republiky, které trvalo do roku 1948 a během kterého se muselo Československo vyrovnat s novými hranicemi státu, problematikým odsunem Němců i se změnami hospodářskými a vnitrostátními. Poválečný vývoj Československa orientovaný na východ předznamenaly poválečná krize, nálada i samotné osvobození a dohody se Sovětským svazem. (Čornej, Pokorný, 2003)

V souvislosti s druhou světovou válkou a osudem Čechů a Slováků je vhodné připomenout hořkou vzpomínku na 29. září 1939. Spojenečtí zástupci Anglie a Francie a představitelé totalitní Itálie a Německa společně v Mnichově rozhodli o osudu suverénního Československa. Jelikož u jednání nebyl přítomen tehdejší československý

prezident Eduard Beneš, do dějin se toto jednání zapsalo jako „o nás, bez nás“. Odhodlaná armáda bránit pohraniční oblasti se musela vzdát a odstoupení vlády a prezidenta dovršilo ztrátu veškeré naděje národa v lepší časy. (Augusta, Honzák, 1992)

Hrůzné události 20. století by rozhodně neměly být zapomenuty a Den vítězství má mezi státními svátky své čestné místo. Minulost by měla být poučením pro budoucnost, aby se společnost vyvarovala podobným chybám a omylům. Dle mého názoru význam tohoto výročí snadno pochopí děti již od věku povinné školní docházky a s přibývajícím věkem mohou objevovat podrobnosti druhé světové války. Především pro chlapce bude toto téma atraktivní.

3.2.7 5. červenec – Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje

Státní svátek, který se váže k nejstarší dějinné události ze všech uzákoněných státních svátků, se týká počátku vzdělanosti a křesťanství v našich zemích. Tehdejší kníže Velké Moravy, Rastislav, se snažil oprostít od vlivu Franků a požádal byzantského císaře Michala III. o vyslání křesťanských duchovních, kteří by vedli na jeho území bohoslužby ve slovanské řeči. (5. červenec – Cyril a Metoděj)

Soluňští bratři, jak jsou v některých zdrojích Konstantin s Metodějem přezdívaní, dorazili na Velkou Moravu zřejmě 5. července roku 863. K šíření myšlenek křesťanství vytvořili na základě inspirace jihoslovanským nářečí umělý slovanský jazyk – staroslověňštinu, a speciální nové písmo hlaholici. Do nového jazyka překládali z latinského jazyka Nový zákon, liturgické knihy a veršované skladby. Později, v roce 869, byl Metoděj dokonce jmenován moravsko-panonským arcibiskupem se sídlem v kostele na Velehradě. (Čornej, Pokorný, 2003)

Aby byla staroslověňština uznána oficiálním náboženským jazykem, museli o tom věrozvěstové přesvědčit římského papeže Hadriána II. Protože náhle zemřel, byl při vyjednávání přítomen jeho nástupce Jan VIII., který jejich přání vyhověl. Pro Slovany to byl významný moment, poněvadž dosud oficiálním liturgickým jazykům – latině, řečtině a hebrejštině - nerozuměli. (Tinková, 2010)

Petr Čornej a kolektiv (1993) upozorňují na skutečnost politických zájmů byzantského císaře při vyslání věrozvěstů na území Velkomoravské říše. Kromě zřízení církve východního typu uzavřel Michael III. s Rastislavem smlouvu o spojenectví.

Protože Konstantin krátce před svou smrtí v roce 869 vstoupil v Řecku do kláštera a stal se mnichem, přijal nové řecké jméno Kyrillos – Cyril. Šíření víry a vzdělanosti však po smrti Metoděje roku 885 a zároveň smrti Rostislava na Moravě uvádalo, jelikož byla latina novým biskupem opět určena jako kulturní jazyk. (Tinková, 2010)

Považuji za vhodné zde zmínit ještě související pojem cyrilice. Hlaholici vytvořil Konstantin v první řadě z řeckých malých písmen a dále písmeny neznámého původu. Cyrilice, dnes používaná jako azbuka některými slovanskými národy, se zrovna tak vyvinula z řečtiny, jejím autorem však pravděpodobně není Svatý Cyril. (Tinková, 2010) Autorem cyrilice je nejspíše Metodějův žák Kliment. Cyrilice vznikla až na konci 10. století, měla jednodušší systém písmen a tím byla praktičtější. Původně vznikla pro zápis staroslověnštiny a následně církevní slovanštiny, která na ni navazovala. (cyrilice.cz)

Příchod věrozvěstů můžeme chápat jako počátek křesťanské víry v našich zemích. Ačkoliv respektuji historickou významnost této události, mám pocit, že připomínaný letopočet je dnes vyzdvihován už jen ze zvyku. Možná mě k tomuto názoru vede moje zařazení do kategorie nevěřících, kterých je však v České republice velký podíl. Nejsem si jista, zda má tento svátek v dnešní době svůj potřebný vliv a smysl.

3.2.8 6. červenec – Den upálení mistra Jana Husa

6. července si každoročně Češi připomínají událost, která následně vyvolala významné hnutí. To zásadně poznamenalo tehdejší společnost. Současně je osobnost mistra Jana Husa příkladem pevného boje za pravdu a dosahuje podstatného uznání v dějinách celoevropského protestantského hnutí. Státním svátkem České republiky byl tento den prohlášen 29. června 2000. (Řehořová, 2011)

Kněz, profesor i rektor Karlovy univerzity své myšlenky šířil prostřednictvím knih i svých výborných řečnických dovedností. Hus vycházel z učení Jana Viklefa a ve svých literárních dílech a kázáních kritizoval nejen strukturální základy tehdejší církve – placení odpustků a církevních obřadů, ale i celou společnost. Připomínal pravou

podstatu církve. Jeho přínos v kázáních spočíval v jejich zakončování aplikací řečených myšlenek do běžného života. (Čornej, Pokorný, 2003)

Církev kritizovali kazatelé již ve 14. století a nebyla to záležitost pouze české církve, ale v celé Evropě. Do Betlémské kaple si nejvýznamnějšího hlasatele reformy chodila poslechnout i sama manželka Václava IV., královna Žofie. Byla to také doba příznivá pro český národ, právě mistr Jan Hus dal základy českého pravopisu a v roce 1409 se Dekretem kutnohorským zrušilo privilegované postavení Němců na Karlově univerzitě. (Moravec, 2008)

Hus ovlivnil lid až do té míry, že se veřejně nesouhlasně projevoval v rámci Protiodpustkových bouří. Tyto bouře znepokojovaly jak církev, tak panovníka, jelikož ten měl z odpustků provize. V roce 1412 byli dokonce tři mladíci statí kvůli protestům při kázání, a situace postupně zvažněla tak, že na Husa byla vydána klatba a nad Prahou interdict. (Kvirenc, Kunstová, 2006)

Z hradu Krakovec se Hus vydal na pozvání na církevní koncil do Kostnice, aby obhájil své reformní názory. Zde byl odsouzen za kacířství a za městem byl 6. července 1415 upálen, jelikož se i přes několikero nabádání nevzdal svého tvrzení a své pravdy. Jeho stoupenci v Českých zemích na toto rozhodnutí ihned reagovali, počet stoupenců Husova učení z různých společenských vrstev postupně narůstal a bylo zavedeno přijímání pod obojí. Tento akt stavěl ostatní věřící na stejnou úroveň s kněžími, ti jediní do této doby mohli přijímat víno z kalicha. (Klučina, 2002)

První defenestrací v roce 1419 začaly husitské války, které byly ukončeny o 17 let později přijetím kompaktát. Kompaktáta zaručovala náboženskou toleranci. Mezi další výsledky husitského hnutí patřilo oslabení moci církve i krále, posílení práv i významu měst. (Němec)

„Tak vznikl husitský národní kult, jenž se stal ideologickým vyjádřením opozice českých vlasteneckých kruhů 19. století proti habsburskému absolutismu ... Husitství se stalo zároveň aktivním projevem českých vlastenců v hledání počátků novodobého českého národa, kdy ve výkladech českých historiků byla právě tato dějinná epocha dávána za příklad toho, jak se Češi dokázali úspěšně semknout k obhajobě reformních Husových ideálů proti všem protivníkům kalicha a dát národu pozitivní duchovní dědictví, jež pak přetrvávalo celé dlouhé věky.“ (Liška, 2009, s. 166)

S poslední citovanou pasáží se plně ztotožňuji. Tak, jak se dozvídáme o působení Jana Husa a charakteristice jeho doby, ale i jeho odkazu v následujících dějinách, vnímám jeho osobnost jako velký morální vzor. Podobně silné, vlivné a odvážné osobnosti stojící pevně za pravdou by měli být na státní úrovni novým generacím určitě připomínány.

3.2.9 28. září – Den české státnosti

V den české státnosti si připomínáme svatého Václava, který byl právě v tento den roku 929 či 935 zavražděn vlastním bratrem Boleslavem. O životě a vládě knížete Václava vypovídají převážně náboženské legendy, Jaroslav Moravec (2008) jich uvádí celkem sedm, z nichž pravděpodobně nejznámější jsou: *Legenda o svaté Ludmile*, *Život svatého Václava*, *Kristianova legenda o sv. Václavovi* a *sv. Ludmile* a *II. staroslověnská legenda o svatém Václavovi*.

Na tehdejší dobu velmi vzdělaný Václav je považován za mírného panovníka, jelikož se zavázal platit saskému králi Jindřichu I. Ptáčníkovi mírový tribut místo válčení. To, že nebyl pouhou loutkou silnější moci, ale i rozhodným vladařem, ukazuje skutečnost, že v rámci zachování klidu v knížectví nechal svoji matku Drahomíru vykázat z Prahy. Na hradišti jeho bratra ve staré Boleslavi byl na Václava dle legend spáchán atentát. Jeho ostatky byly později uloženy v kostele sv. Víta, který nechal sám Václav založit v souvislosti s přátelstvím se saským panovníkem. Postupem času se Václav začal uctívat jako mučedník a byl kanonizován především zásluhou biskupa Vojtěcha, druhého pražského biskupa. Patronem rodu Přemyslovců, patronem české země, ideálem panovníka a symbolem české státnosti se svatý Václav stal již během 11. a 12. století. (Čornej, 2003)

„Je prakticky jisté, že kult svatého Václava se rozšířil již za vlády jeho bratra Boleslava, který paradoxně sám kult propagoval. Chtěl totiž pro Čechy vymoci vlastní biskupství, čímž by se zvýšila prestiž i nezávislost země a uznávaný český svatý by naději na jeho získání zvětšil. Václav se za nedlouho stal symbolem a ochráncem země, jíž se začalo přezdívat země svatého Václava.“ (Tinková, 2010, s. 53)

Petr Čornej a kolektiv (1993) upřesňuje souvislosti a následky vraždy knížete Václava. Pro raný středověk bylo příznačné zosobnění státní moci panovníkem a také nároky dalších členů vládnoucí dynastie, kteří mohli za určitých podmínek stavět svá sídla

a utvářet tak vlastní říši. Proto byly tyto státy nestálé a zároveň nelítostné konflikty mezi příslušníky vládnoucí dynastie nebyly výjimečné. Boleslav byl velmi schopný a současně krutý a agresivní, neunesl svoji podřízenost bratrovým pokynům. V novověku se objevila také tendence označovat Václavovu zahraniční politiku jako podřízenost Čech mocnějšímu Německu. Ve středověku se však tyto názory neobjevovaly, nadto si Český stát v 10. století samostatnost zachoval a nestal se součástí německé říše.

Kvirenc a Kunstová (2006) se zamýšlejí nad staroboleslavskou vraždou. Diskutují o tom, zda se opravdu jednalo o plánovaný útok či o nešťastnou náhodu. „*Něco takového nemohla legenda samozřejmě připustit, nejednalo by se pak o mučednickou smrt, a stejně tak historikové neradi připouštějí náhodu jako dějnotvorný činitel.*“ (Kvirenc, Kunstová, 2006, s. 23)

Jaroslav Moravec ve své publikaci z roku 2008 předkládá polemiku Miroslava Ivanova nad označením 28. září jako dne usmrcení Václava. Toto datum bylo k jeho smrti přiřazeno s úmyslem pokřesťanštit tento den, který zřejmě následoval po pohanských oslavách konce léta. V Kristiánově legendě je uveden důvod: „*Bůh jako by si přál posvětit den, kdy nebyl svátek.*“ (Moravec, 2008, s. 53)

Dnem české státnosti se toto výročí stalo roku 2005, avšak vliv na český národ měla památka svatého Václava již od 11. století, kdy měl pomáhat ve válečných vítězstvích a držet nad Čechy ochrannou ruku. Císař Karel IV. nechal vyhotovit svatováclavské korunovační klenoty a postavit Svatováclavskou kapli ve chrámě Sv. Víta. Svatováclavský chorál byl pro Čechy oporou v těžkých chvílích, především jej využívali husité. V obdobích, kdy byly České země pod nadvládou německé říše, byl symbol svatého Václava také zneužíván k jejich úmyslům. (Moravec, 2008)

Troufám si tvrdit, že kult svatého Václava je v mysli našeho národa již tak hluboce zakořeněn, že zkoumat pravdivost legend nemá podstatný význam. Jeho osobnost inspirovala utváření a činnost našeho národa po celé dějiny, a i s tímto poznatkem by mělo být na svatého Václava nahlíženo. Předpokládaný den jeho úmrtí je správně zařazen mezi státní svátky.

3.2.10 28. říjen - Den vzniku samostatného československého státu

28. říjen je svátkem připomínajícím vytvoření novodobého státu, který vznikl před 99 lety. O tom, že je to velmi významný den zasluhující udržení v paměti generací svědčí skutečnost, že se tradičně v tento den koná slavnostní předávání státních vyznamenání prezidentem republiky, kdy je celý ceremoniál ve Vladislavském sále Pražského hradu zahajován příchodem prezidenta za znění fanfár z Libuše a jeho následným projevem. Po celý den se konají různé slavnostní akce, mezi nejvýznamnější patří položení věnce u Národního památníku na Vítkově postaveného v upomínku československého odboje u legionářů během 1. světové války. (Institut Václava Klause, 2013)

Český národ nebyl na počátku 20. století pod nadvládou Habsburků spokojen, ale jeho hlavní představitelé se nesnažili o politickou samostatnost, jelikož si uvědomovali hledisko ochrany, kterou mu rozsáhlý stát před jinými mocnostmi a napětím tehdejší Evropy poskytoval. Během války se vlivem hospodářských problémů, policejním pronásledováním českého národa a upřednostňováním jiných národů v monarchii averze k Rakousku-Uhersku stupňovala. Svědčí o tom také postoj Českých vojáků, kteří si při přepravě na ruskou frontu zpívali „Červený šátečku, kolem se toč, my jdeme na Rusa, nevíme proč.“ a během bojů dokonce i k oficiálnímu nepříteli Rusku přebíhali. (Čornej, Pokorný, 2000)

Zatímco domácí vláda českých politiků razila iniciativu na podporu rakouského státu doufajíc, že se jim za zásluhy odvděčí splněním některých jejich požadavků, a vytvořila Český svaz poslanců, jiní usilovali o české zájmy v zahraničí politikou protirakouskou. V čele tohoto odboje byl Tomáš Garrigue Masaryk, univerzitní profesor, který si získal podporu v Anglii, u krajanských institucí v USA. Navázal také kontakty s politickými představiteli rakouských nepřátel – uskupením Dohody. Domácí oporou v Rakousku-Uhersku mu byla tajná organizace Mafie v čele s Eduardem Benešem. Již od roku 1915 počínaje sestavením Clevelandské dohody se oficiálně usilovalo o zcela nezávislý česko-slovenský stát. (Moravec, 2008)

Nejen významnými aktivitami Milana Rastislava Štefánika, vytvořením samostatných československých legií bojujících proti Ústředním mocnostem a jejich mimořádným úspěchem u Zborova v roce 1917, ale i podporou českých spisovatelů, kteří vydali svůj manifest, se podařilo oficiálně spojit hlavní domácí i zahraniční politiku v Tříkrálové deklaraci v lednu 1918. (Olivová, 2008)

Za první kroky k ustavení československého státu je považováno prohlášení Československé národní rady jako prozatímní československé vlády dne 14. října a představení Washingtonské deklarace, ve které je určeno státní demokratické zřízení budoucího státu. Ačkoliv se habsburský panovník Karel I. ještě neúspěšně pokusil udržet Čechy a Slováky ve spolkovém státě, 28. října 1918 byla v Praze vyhlášena Československá republika a Národním výborem vydán zákon o zřízení samostatného československého státu. (Moravec, 2008)

Slovenský národ potvrdil o dva dny později v Martinské deklaraci příslušnost k československému národu. Prvním prezidentem byl zvolen T. G. Masaryk, premiérem K. Kramář. Prezident Masaryk, profesor sociologie, je spojován s ideály demokracie, svobody a humanismu. Dále P. Augusta a F. Honzák poukazují v publikaci z roku 1999 na popularitu prvorepublikového prezidenta, poněvadž i když neměl podle tehdejší ústavy příliš pravomocí, byl všeobecnou morální autoritou.

Začátky republiky nebyly jednoduché, ať už se jednalo o problémy s hraničními oblastmi nově vymezeného státu či o národnostní odlišnosti v hospodářské, kulturní, politické i náboženské sféře. Parlamentní demokracie byla však potvrzena svobodnými volbami v roce 1920, existence Československa byla potvrzena mezinárodními smlouvami a také členstvím v některých mezinárodních uskupeních. (Čornej, Pokorný, 2000)

Pro naši národní identitu je tento svátek snad nejvýznačnější, měl by se jeho význam spolu s osobností T. G. Masaryka neustále připomínat. Především jde o hodnoty demokracie, humanismu a svobody, které by neměly být nikdy při řízení lidské společnosti opomíjeny. Je správné, že je tento den v dnešní době plný vzpomínkových aktů a významných ceremoniálů, nejsem si však jista, zda si děti plně uvědomují jeho historickou podstatu.

3.2.11 31. říjen - Halloween

„All Hallow Even“ je nezkráceným názvem svátku Slavnosti Všech svatých, známý také jako *All Saint's Eve* nebo *Samhaim*. Keltové se při náboženském svátku zvaném *Samhaim*, který dal název celému kalendářnímu měsíci - listopadu, loučili s létem a ukončovali sklizeň. Poslední den Keltského kalendáře půlil období mezi podzimní rovnodenností a zimním slunovratem. Při svátku ohňů či světla, jak byl *Samhaim* někdy přezdíván, se nejprve zhasínaly v domech ohně a jako symbol nového roku,

obrození přírody, byly po setmění zapalovány nové ohně a lucerny, které kromě ochrany obydlí měly posvítit na cestu zemřelým duším. (Vavřínová, 2011a)

Halloween je spojen s různými hrami s jablky, kterých měli Keltové na podzim hojnost, a především se lstí či pohoštěním („trick or treat“). (Radford, 2016) Tímto heslem se koledníci oblečení do strašidelných kostýmů a masek dožadují sladkostí, peněz či ovoce. Pokud je obyvatel domu ničím neobdaruje, může počítat s tím, že mu koledníci vyvedou nějaký trik či podvod. Pokud však po otevření dveří stihne daný člověk jako první říci „trick“, koledníci musí něčím za koledu zaplatit - básničkou, písničkou či speciálním úkolem. Koledování je zvykem především ve Spojených státech, kde skupinky dětí doprovází dospělý, u nás tato tradice není obvyklá. Halloween se slaví především v anglicky mluvících zemích. (Vavřínová, 2011a)

Co však u nás často lze v tento čas roku postřehnout, jsou vydlabané dýně. Nejznámější symbol Halloweenu původně nebyl vyráběn z dýně, ta byla pouze levnější náhražkou za brambory, tuříny či červené řepy. Nakonec se ukázalo, že je dýně mnohem vhodnější – lépe se do ní vyřezávalo a propustila více světla. „*Pro Iry představovaly lucerny duše zesnulých.*“ (Vavřínová, 2011a, s. 26) Lucerny dávali do oken a na verandy svých domů jako symbol vítání všech, kteří přišli uctít památku zemřelých, a také je měli chránit před temnými silami. Takovéto svítilně, používané o Halloweenu, se přezdívá *Jack-o'-lantern*. K tomuto názvu se váže legenda, podle které byla duše irského mladíka Jacka odsouzena k nekonečnému putování po světě lidí, jelikož nebyla puštěna do nebe ani do pekla. Jack na cestu dostal žhavý uhlík, který vložil do vydlabané řepy a měl tak lucernu, která mu svítila na cestu a zároveň ho mohla ohřát. Lidé si na jeho památku svítí podobnými lucernami a doufají, že je ochrání před nebeskými i pekelnými nástrahami. (Vavřínová, 2011a)

Byl to také večer, kdy mohli mrtví vstoupit do světa živých. Ačkoliv neexistují jasné důkazy přímé spojitosti mezi svátkem Všech svatých a Samhaimem, existují názory, že vzhledem ke své blízkosti obou svátků v kalendáři se postupem času spojily do jednoho svátku zvaného Halloween. (Radford, 2016) Klíčovou roli v historii tohoto svátku sehrálo splnutí Keltského Samhain s římským svátkem mrtvých, když Římané ovládli keltské území. (Tinková, 2010) Lidé více než jindy vzpomínali na své blízké zesnulé, prostírali jim u stolu. „*V lidovém prostředí v českých zemích se ujalo pro Památku všech zemřelých označení Dušičky.*“ (Vavřínová, 2011a, s. 54) Lidé křesťanského vyznání si tento svátek připomínají 2. listopadu, den po Slavnosti Všech svatých.

V předvečer svátku se koná zádušní mše za všechny zesnulé, dále lidé uctívají památku zemřelých tím, že na jejich hrobech rozsvěcí svíčky a zdobí je květinami. (Tinková, 2010)

3.2.12 17. listopad – Den boje za svobodu a demokracii

Události 17. listopadu byly vyvrcholením dění v Československu celého roku 1989, ale i snah o změnu politického systému předešlých let. Připravovaná vzpomínková akce na 20. výročí smrti Jana Palacha 15. ledna se protáhla na demonstrace po celý další, tzv. Palachův týden. Členové Charty 77 tyto akce připravovali ve spojitosti s právě probíhající Konferencí o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE), její závěrečný dokument poprvé formuloval způsoby uplatnění lidských práv, které měly být dodržovány i v ČSSR. Policie však do protestních shromáždění zasahovala velmi krutě a bezohledně, protestanty zatýkala. (Radovanovič, 2014) Pernes (1999) uvádí, že zatčení Václava Havla bylo pro řadu známých spisovatelů a herců podnětem pro veřejné vystoupení nesouhlasu s režimem.

Dokument Několik vět předkládal kromě dřívějších požadavků i nové, např. nepřímé vyzvání k odstoupení některých funkcionářů. Prohlášení vydané v červnu stihlo do listopadu podepsat na 40 000 občanů. Během léta se nesouhlas s politickým režimem v ČSSR stupňoval, ve prospěch protestujících přispěly probíhající změny v socialistických státech Polsku, Maďarsku a Německé demokratické republice. (Pernes, 1999)

Začala o sobě dávat vědět také skupina studentů, která ostře nesouhlasila s vládou a dobovými představiteli KSČ. Jejich znepokojení bylo zajisté umocněno také chováním rodičů, kteří se projevovali doma jinak než na veřejnosti. Tyto skupiny „nové generace“ vznikaly ve městech s vysokými školami a byly v kontaktu s Chartou 77 a jinými občanskými hnutími. Zároveň chtěli zůstat do jisté míry samostatní. Proto se začali nazývat Nezávislími studenty. Své požadavky chtěli vyjádřit veřejně a první velkou akci domluvili na 17. listopad 1989 u příležitosti padesátiletého výročí násilného zakročení nacisty proti vysokoškolským studentům a následného uzavření vysokých škol. Vzpomínková akce byla povolena na trase z Albertova na Vyšehrad ke hrobu K. H. Máchy s podmínkou, že se průvod nesmí dostat do centra města. V daný den se sešlo nečekaně mnoho studentů s různými transparenty. Průvod měl v úmyslu pokračovat do

Opletalovy ulice, vydal se tedy z Vyšehradu podél Vltavy k Národnímu divadlu a na Národní třídu. Zde byl průvod zcela zastaven policejními jednotkami, jelikož demonstrace porušila smlouvanou trasu a předchozí zátarasy jednotkami Veřejné bezpečnosti dav nerespektoval. (Pernes, 1999)

Daniel Růžička na serveru totalita.cz upřesňuje, že jak mířil průvod do centra, přidávali se ke studentům pedagogům a pamětníkům Pražaně, kteří se právě nacházeli v blízkosti. Dav byl po celou dobu poměrně ukázněný, čímž je ještě umocněna absurdita krutého chování pořádkových jednotek SNB. Ty, vybavené plexisklovými štíty a obušky, na Národní třídě obklíčily demonstranty tak, že nemohli z průvodu odejít. Účastníci průvodu si sedli na zem jako vyjádření mírového gesta, dále zpívali státní hymnu, před zátarasu sestavili ze svíček pás a dívky umísťovaly policistům květiny za ochranné štíty. Pro tuto část demonstrace jsou charakteristická hesla „Máme holé ruce“ a „Vy nás máte chránit“. Jednotky postupem času začaly dav stlačovat a lidé se dostali do fyzického i psychického nátlaku, ze kterého nebylo snadné se dostat. Byly přistaveny dva obrněné transportéry, demonstranti byli bití pendrekami a fyzicky napadáni. „*Zraněno bylo 568 lidí.*“ (Radovanovič, 2014, s. 101) Revoluce kvůli jejímu průběhu bez ztrát na životě získala přívlastek „sametová“. (Olivová, 2008)

Tato událost a mylná zpráva o smrti demonstranta dala do rychlého pohybu veškeré dění. Následující den proběhla protestní stávka divadel, v Činoherním klubu bylo ustanoveno Občanské fórum s hlavním představitelem Václavem Havlem, na Slovensku vznikla podobná organizace Veřejnosť proti násiliu. Společně tato sdružení řídila další protestní akce, které vyvrcholily svržením komunistické moci, vytvořením nové vlády a jmenováním nového prezidenta Československa Václava Havla 29. prosince téhož roku. (Olivová, 2008)

Svátek 17. listopadu připomíná těžká období 20. století, během kterých nebyly dodržovány základní lidská práva. Důležitost tohoto výročí ukazuje i fakt, že je tento den Mezinárodním dnem studentstva vyhlášeným v roce 1941. Je to jediný den mezinárodního významu, který má český původ. Násilné potlačení demonstrace proti německé okupaci, následné zavření vysokých škol a usmrcení studentů nejen v koncentračních táborech zaujímá velmi smutné období našich dějin. Listopadová událost z roku 1939 zasáhla národní identitu tak, že studenti využili jejího výročí v nelehké době o 50 let později, a přispěli tak úspěšné politické změně. Výročí tohoto dne je spíše spjato s novodobějšími událostmi 17. listopadu 1989, jelikož stále žije

mnoho pamětníků této doby a sametové revoluce. Generacím, které nezažily listopadové události, by mělo být přinejmenším připomínáno, že právo na vysokoškolské vzdělávání a principy demokracie nebyly v naší zemi vždy samozřejmostí. Pro lepší pochopení podstaty slavení výročí by mohla být žákům prospěšná beseda s někým, kdo byl demonstraci v Praze přítomen, či audiovizuální dokumenty.

3.2.13 Vánoce: 24. prosinec – Štědrý den, 25. prosinec – 1. svátek vánoční, 26. prosinec – 2. svátek vánoční

Některé významné svátky se v našich zemích slaví v jejich předvečer, Štědrý den je tomu příkladem. Tento zvyk pochází ze staroevropského chápání dne, kdy den začínal předešlou nocí s východem první hvězdy. (Langhammerová, 2004)

Příprava na nejkrásnější čas roku trvá 4 týdny, i když původně trvala déle. Nazývá se advent, což v překladu z latiny znamená „příchod“. Období očekávání příchodu na Mesiáše, Spasitele, patří k nejstarším církevním svátkům. Advent začíná dle liturgického kalendáře nedělí, která je nejbližší svátku sv. Ondřeje, a zahrnuje čtyři neděle, které jsou dnes označovány jako železná, bronzová, stříbrná, zlatá. Na první adventní neděli se také stavěly betlémy, které mají původ již v roce 1223, kdy František z Assisi, zakladatel řádu později známého jako františkáni, chtěl vytvořit podle legendy scénu narození Ježíše v Betlémě. Zaslouhou františkánů se tato myšlenka začala šířit Evropou, a proto v kostelech na Vánoce stály sochy Josefa, Marie a malého dítěte. Sochy byly dřevěné, kamenné či voskové v životních velikostech, v některých zemích se dokonce sami lidé stavěli do Betlémské scény. Dnes známe různé podoby i velikosti Betlémů, zvolený výrobní materiál souvisel s oblastí zhotovení. U nás byly betlémy nejvíce vyráběny i oblíbeny v 19. a na počátku 20. století. (Vondrušková, 2015)

Tradice spjatá s vánočním stromkem je v Čechách poprvé evidována roku 1812. J. Langhammerová ve své publikaci Lidové zvyky z roku 2004 dále uvádí, že tradice se na naše území rozšířila z Německa a v lidových vrstvách zdomácněla až ve 2. polovině 19. století. Nejprve byly stromky zdobeny dle místních tradic, např. jablky, pečivem, sušenými plody, až postupem času přibýly svíčky, papírové řetězy, korálkové a skleněné ozdoby.

Dle legendy v Novém zákoně Židé pod římskou nadvládou věřili v lepší časy, které měly nastat po tom, kdy se stane králem syn Nejvyššího – Ježíš Kristus. Anděl Gabriel zvěstoval Marii, že porodí syna Syna Božího. Na příkaz císaře Augusta o sčítání lidu na celém světě se vydal Josef z Nazaretu (Galileje) do svého rodného města Betléma (Judsko). Dny jeho snoubenky Marie se v Betlémě naplnily, porodila syna Ježíše a zabaleného do plenek ho položila do jeslí. (Šottnerová, 2004a)

24. prosince se připomínají podle Bible první lidé na Zemi – Adam a Eva. Štědrý den je z liturgického hlediska očekáváním slavného dne narození Ježíše. Mnoho tradic spjatých s tímto dnem pochází ještě z dob předkřesťanských, kdy byl zimní slunovrat (21. prosince) kvůli postupnému přibývání světla v přírodě považován za počátek nového roku. Jedná se především o zvyky spojené s předpovídáním budoucnosti. (Šottnerová, 2004)

Přes den se již od baroka držel půst, za který byly děti odměňovány zlatým prasátkem nebo potrestány Perchtou, která jim měla párat břicha v případě že porušili půst. Štědrovečerní tabule byla na venkově prostřena ubrusem nejspíše až po reformách Josefa II., světlici dále zdobily rozkvetlé barborky, figurky a ozdoby ze sušeného ovoce, jeřabin a zelených větviček, kříže nebo svaté obrázky zdobily chvojím. Štědrovečerní večere měla nabídnout všechny druhy jídel. Začínalo se kouskem chleba či pečenou oplatkou, hlavním chodem byl pokrm s houbami (např. kuba) a pokračovalo se ovocem, ořechy, vánočkou, koláči. „*Místo sladkostí pak sušené ovoce, často vařené a dochucované kořením, rozinkami, a ořechy jako oblíbený kompot zvaný muzika.*“ (Vondrušková, 2015, s. 47)

Podle církve na hostině nemělo být maso ani pálenka, i když někteří lidé toto nařízení různě obcházeli, a postupem času hojně vymizelo. Lidé si dopřávali různé druhy masa, vína, punče, cukroví a dortů. Dnes tradiční kapr byl považován za postní jídlo, tudíž nebyl mezi lidmi jako vánoční pokrm oblíbený. Situace se změnila v 19. století, kdy začal být považován za vyjádření zbožnosti. Na venkov se dostal na počátku 20. století, především v době světových válek, během kterých byl kapr vnímán jako náhražka masa. (Vondrušková, 2004) Tradice bramborového salátu jako přílohy ke štědrovečernímu kaprovi se do našich zemí pravděpodobně dostala z Ruska. (Tinková, 2010) Oslavy narození Mesiáše začaly půlnoční mší. (Vondrušková, 2004)

Boží hod vánoční je prvním svátkem vánočním, jelikož se v tento den narodil Ježíš Kristus. Za svítání se konala Jitřní (pastýřská) mše a během dopoledne Slavná (velká). V tento den měla trávit rodina čas spolu, hodovalo se a nesmělo se pracovat. (Vondrušková, 2004)

Druhý svátek vánoční byl dnem veselí, zábavy, návštěv a koledování. Koledníci chodili od domu k domu a přáli jejich obyvatelům štěstí a zdraví. Svátek slaví Štěpán, což je připomínka mučedníka Svatého Štěpána, patrona koní a kočích. Je považován také za patrona kameníků a tesařů, protože byl židy ukamenován za to, že hlásal o příchodu Krista. (Šottnerová, 2004a)

V dnešní době se zapomíná na pravou podstatu Vánoc, k čemuž přispívá i materiální zaměření vyspělých zemí. Je vhodné děti seznamovat s lidovými tradicemi a zvyklostmi a přiblížit jim tak přirozeně pravý smysl Vánoc. Ve většině případech jsou pro děti Vánoce oblíbeným obdobím, proto by tento úkol neměl být obtížný.

4 Zakotvenost významných dní a výročí v Rámcovém vzdělávacím plánu pro základní vzdělávání

Kurikulární dokumenty Rámcové vzdělávací programy stanovují obecné oblasti vzdělávání pro předškolní, základní a střední vzdělávání. Na jejich základě si jednotlivé školy tvoří vlastní školní vzdělávací program, kurikulární dokument školní úrovně, který z příslušného RVP vychází. Tímto systémem je od roku 2005 podporována autonomie škol. (Skutil, Zíkl a kol.)

Současná verze RVP ZV je platná od 1. 9. 2016 a upravená na základě novely školského zákona (zákon č. 82/2015 Sb.), požadavků Evropské komise a Akčního plánu inkluzivního vzdělávání MŠMT na období 2016–2018.

4.1 Principy Rámcového vzdělávacího plánu pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací plán pro základní vzdělávání mimo jiné:

- navazuje svým pojetím a obsahem na RVP PV a je východiskem pro koncepci rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání;
- vymezuje vše, co je společné a nezbytné v povinném základním vzdělávání žáků, včetně vzdělávání v odpovídajících ročnících víceletých středních škol;
- specifikuje úroveň klíčových kompetencí, jíž by měli žáci dosáhnout na konci základního vzdělávání;
- vymezuje vzdělávací obsah – očekávané výstupy a učivo;
- zařazuje jako závaznou součást základního vzdělávání průřezová témata s výrazně formativními funkcemi;
- stanovuje standardy pro základní vzdělávání, jejichž smyslem je účinně napomáhat při dosahování cílů stanovených v RVP ZV;
- podporuje komplexní přístup k realizaci vzdělávacího obsahu, včetně možnosti jeho vhodného propojování, a předpokládá volbu různých vzdělávacích postupů, odlišných metod, forem výuky a využití všech podpůrných opatření ve shodě s individuálními potřebami žáků;

- umožňuje modifikaci vzdělávacího obsahu, rozsahu a zaměření výuky, metod práce a zařazení dalších podpůrných opatření pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, žáků nadaných a mimořádně nadaných;

(RVP ZV, 2016, s. 6)

4.2 Cíle základního vzdělávání a pojetí základního vzdělávání na 1. stupni

Základní vzdělávání má napomáhat žákům vytvářet a rozvíjet klíčové kompetence, kterými jsou kompetence k učení; k řešení problémů; komunikativní; sociální a personální; občanské; pracovní. Mělo by jim tak poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání, které je v blízkosti reálného života. (RVP ZV, 2016)

Základní vzdělávání na prvním stupni má svojí koncepcí usnadnit přestup z předškolního vzdělávání či domácí péče do pravidelného a soustavného vzdělávání a opírá se o poznávání, respekt a rozvoj osobitých potřeb, schopností a zájmů žáka. Uplatněním činnostního a praktického rázu vyučování a vhodnými metodami vzdělávání motivuje žáky k učicímu procesu, aktivitě a k poznání různých způsobů řešení problémů. (RVP ZV, 2016)

4.3 Vzdělávací oblasti

V rámcovém vzdělávacím plánu pro základní vzdělávání je vzdělávací obsah rozčleněn do devíti vzdělávacích oblastí. Každá vzdělávací oblast je tvořena jedním vzdělávacím oborem nebo více obory, které spolu obsahově souvisí:

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)
- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)

- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

(RVP ZV, 2016, s. 14)

4.3.1 Člověk a jeho svět

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět je jediná ze vzdělávacích oblastí vztahující se pouze k prvnímu stupni základní školy. Všestranně zaměřená vzdělávací oblast má pomoci utvářet prvotní celistvý obraz světa, vztahy mezi lidmi, umožnit žákům poznat sami sebe, ale i blízké okolí kolem školy, porozumět přírodním dějům i současnému světu jako výsledku dlouhé historie působení společnosti. Pro lepší orientaci je tato oblast členěná do pěti tematických okruhů:

- Místo, kde žijeme
- Lidé kolem nás
- Lidé a čas
- Rozmanitost přírody
- Člověk a jeho zdraví

Klíčové kompetence této oblasti jsou utvářeny a rozvíjeny:

- utvářením pracovních návyků v jednoduché samostatné i týmové činnosti;
- orientací v problematice peněz a cen a odpovědným spravováním osobního rozpočtu;
- orientací ve světě informací a časovým a místním propojování historických, zeměpisných a kulturních informací;
- rozšiřováním slovní zásoby v osvojovaných tématech, pojmenováváním pozorovaných skutečností a jejich zachycením ve vlastních projevech, názorech a výtvorech;
- poznáváním a chápáním rozdílů mezi lidmi, kulturním a tolerantním chováním a jednáním na základě respektu a společně vytvořených a přijatých nebo obecně uplatňovaných pravidel soužití, plněním povinností a společných úkolů;
- samostatným a sebevědomým vystupováním a jednáním, efektivní a bezkonfliktní komunikací v méně běžných situacích, bezpečnou komunikací prostřednictvím elektronických médií, poznáváním a ovlivňováním své jedinečnosti (možností a limitů);

- utvářením ohleduplného vztahu k přírodě i kulturním výtvorům a hledáním možností aktivního uplatnění při jejich ochraně;
 - přirozeným vyjadřováním pozitivních citů ve vztahu k sobě i okolnímu prostředí;
 - objevováním a poznáváním všeho, co ho zajímá, co se mu líbí a v čem by v budoucnu mohl uspět;
 - poznáváním podstaty zdraví i příčin jeho ohrožení, vzniku nemocí a úrazů a jejich předcházení;
 - poznáváním a upevňováním preventivního chování, účelného rozhodování a jednání v různých situacích ohrožení vlastního zdraví a bezpečnosti i zdraví a bezpečnosti druhých, včetně chování při mimořádných událostech;
- (RVP ZV, 2016, s. 43)

Téma významných dat a výročí se v rámci vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět řadí do tematického okruhu Lidé a čas. Pro první období (1. – 3. třída) jsou v RVP ZV (2016, s. 46) určeny výstupy, kdy žák:

- využívá časové údaje při řešení různých situací v denním životě, rozlišuje děj v minulosti, přítomnosti a budoucnosti;
- pojmenuje některé rodáky, kulturní či historické památky, významné události regionu, interpretuje některé pověsti nebo báje spjaté s místem, v němž žije;
- uplatňuje elementární poznatky o sobě, o rodině a činnostech člověka, o lidské společnosti, soužití, zvycích a o práci lidí; na příkladech porovnává minulost a současnost;

Pro 4. a 5. ročník základní školy jsou definovány tyto očekávané výstupy (RVP ZV, 2016, s. 47):

- pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi ději a mezi jevy;
- využívá archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti; zdůvodní základní význam chráněných částí přírody, nemovitých i movitých kulturních památek;

- rozeznává současné a minulé a orientuje se v hlavních reáliích minulosti a současnosti naší vlasti s využitím regionálních specifík;
- srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifík;
- objasní historické důvody pro zařazení státních svátků a významných dnů;

Jak lze z očekávaných výstupů vyčíst, žáci by měli nejdéle na konci páté třídy nejen znát státní svátky a významná data, ale umět vyjasnit i jejich historickou podstatu. Ve druhém období tak navazují na očekávané výstupy z prvního období, ve kterém by měli poznat kulturní historii svého regionu: dokázat vyjmenovat některé významné rodáky, slavné události či památná místa. Zároveň by měli do konce třetího ročníku získat představu o soužití lidí v minulosti a jejich zvycích v porovnání se současností. To je však pouze nezávazné vymezení pro snadnější určení výstupů konkrétních škol, závazné jsou výstupy až na konci 5. ročníku.

Zvolené problematiky se lehce dotýká také tematická oblast *Místo, kde žijeme*, konkrétně její učivo o naší vlasti. Jeden z očekávaných výstupů v rámci druhého období je ten, že žák rozliší symboly našeho státu a uvědomí si jejich význam. (RVP ZV, 2016)

4.3.2 Průřezová témata a tematický okruh Lidé a čas

Průřezová témata zastávají v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa a tvoří povinnou součást základního vzdělávání. Všechna průřezová témata musí být obsažena i ve vzdělávání na 1. stupni ZŠ.

Ze šesti průřezových témat se k tematickému okruhu Lidé a čas blíže váže *Výchova demokratického občana*. Ta má u žáka zajistit občanskou gramotnost projevující se mimo jiné schopností orientovat se v otevřené a demokratické společnosti. Její zásluhou by měl být žák způsobilý porozumět demokratickému uspořádání společnosti a také umět demokratickým stylem řešit konflikty se zachováním své důstojnosti, ale i s ohledem na zájem celku. V oblasti hodnot a postojů toto průřezové téma kromě dalších jiných úkolů :

- vede k respektování kulturních, etnických a jiných odlišností;

- umožňuje posuzovat a hodnotit společenské jevy, procesy, události a problémy z různých úhlů pohledu (lokální, národní, evropská, globální dimenze);
- rozvíjí a podporuje schopnost zaujetí vlastního stanoviska v pluralitě názorů;
- přispívá k utváření hodnot, jako je spravedlnost, svoboda, solidarita, tolerance a odpovědnost;
- vychovává k úctě k zákonu;

Z tematických okruhů tohoto průřezového tématu se diplomové práce nejvíce dotýkají *Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování* a *Občan, občanská společnost a stát*. Tematický okruh *Principů demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování* v sobě zahrnuje témata zaměřená na pochopení principů demokracie a základních kategorií fungování demokracie, ale i její význam v protikladu s anarchií a diktaturou. Občana jako odpovědného člena společnosti má formovat tematicky okruh *Občan, občanská společnost a stát*, v rámci kterého si žák má být vědom úlohy občana v demokratické společnosti, angažovat se a být zainteresovaný v zájmu celku a mít také povědomí o Listině základních práv a svobod. (RVP ZV, 2016, s. 130)

Všechny uvedené výstupy tematických okruhů průřezového tématu *Výchova demokratického občana* kromě jiného pomohou žákům porozumět podstatě některých státních svátků, například Dni boje za svobodu a demokracii, kde jsou tyto kompetence pro pochopení nezbytné, ale i Dni obnovy samostatného českého státu a Dni vzniku samostatného československého státu.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech je další průřezové téma blízké tematice významných dní a výročí v rámci vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Přínosná pro žáka je tím, že kromě jiných záměrů u něj:

- prohlubuje vědomosti potřebné k pochopení souvislostí evropských kořenů a kontinuity evropského vývoje a podstaty evropského integračního procesu;
- vede k poznání a pochopení života a díla významných Evropanů a iniciuje zájem žáků o osobnostní vzory;
- podporuje pozitivní postoje k tradičním evropským hodnotám;

Tematický okruh *Jsme Evropané* spadající pod toto průřezové téma může žáky seznámit s kořeny a zdroji evropské civilizace, s klíčovými mezníky evropské historie ale i umožnit pochopit evropskou integraci. V rámci okruhu *Evropa a svět nás zajímá* mají žáci možnost poznat místa, události a artefakty v blízkém okolí mající vztah k Evropě a světu a také lidovou slovesnost, zvyky a tradice národů Evropy. (RVP ZV, 2016) Tyto klíčové kompetence přispívají k porozumění významu českého státu v rámci Evropy jak z hlediska současnosti, tak z minulosti, a pomohou žákům chápat historickou i dnešní závažnost významných dnů a výročí.

Konkrétní realizace očekávaných výstupů vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět se uskutečňuje podle Školního vzdělávacího plánu každé školy. V něm jsou také zaznamenány vazby na průřezová témata, která jsou vždy propojena se vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů nebo mohou být realizována i jako samostatné předměty. Výuka vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět většinou probíhá do 3. ročníku v předmětu Prvouka, ve 4. a 5. ročníku v rámci předmětů Přírodověda a Vlastivěda, ale setkala jsem se i se souhrnným pojmenováním těchto předmětů jako ČAS.

5 Průzkum znalostí žáků 3. a 5. tříd o významných datech a výročí

5.1 Cíle a předpoklady výzkumu

Cílem praktické části diplomové práce bylo zjistit znalosti žáků 3. a 5. ročníku o významných datech, výročích a státních svátcích České republiky, znají-li důvod připomínání si významného data, znají-li jeho přesný název nebo také umí-li ho správně přiřadit k datu v kalendářním roce.

Vzhledem k vytyčeným cílům práce byly stanoveny tyto předpoklady:

- Celková průměrná úspěšnost v testu bude nižší než 50 %.
- Žáci 5. ročníku budou celkově v testu úspěšnější než žáci 3. ročníku.
- Žáci budou mít v průměru větší povědomí o tradičních svátcích (Vánoce, Velikonoce) než o ostatních významných datech alespoň o 20 %.
- Podstatu připomínání Velkého pátku, jako nejnověji ustanoveného státního svátku, nebude vědět více než 30 % všech respondentů.
- Nejméně úspěšnou položkou didaktického testu bude datum 17. listopadu.
- Nejvíce připomínané datum v rodině žáků bude 24. 12.

5.2 Metodologie výzkumu

Ke zjištění povědomí žáků o významných datech a výročích byl jako nejvhodnější metoda zvolen nestandardizovaný didaktický test. „*Didaktický test je zkouška, která se orientuje na objektivní zjišťování úrovně zvládnutí učiva u určité skupiny osob.*“ (Maňák, Švec, Švec, 2005, s. 19) Testové položky didaktického testu se řadí do úloh otevřených se stručnou odpovědí, typ produkční, které od žáka vyžadují vlastní stručnou odpověď v rozsahu několika slov nebo několika krátkých vět. (Chráška, 2011) Jedna z výhod úloh se stručnou odpovědí, jejíž podstata byla u mého didaktického testu klíčová, je nemožnost uhodnutí správné odpovědi. U vytváření odpovědi se předpokládá potřeba většího úsilí než při rozeznání správné odpovědi mezi nabízenými možnostmi. (Chráška, 2007)

5.3 Charakteristika didaktického testu (otázek pro učitele)

Vlastně vytvořený didaktický test se skládal z úvodního textu a 18 otázek. V úvodu byli žáci písemně osloveni, stručně seznámeni s tématem didaktického testu, a zároveň vyzváni, aby napsali k uvedeným datům vše, co o nich vědí.

Prvních patnáct otevřených otázek bylo zaměřeno na data českých státních a ostatních svátků, ale i významných dnů, které v České republice sice původ nemají, ale znatelně se ve společnosti připomínají (14. únor – Valentýn, 31. říjen – Halloween). Žáci v testu neměli uveden název významného data, ani neměli na výběr možnosti odpovědi, aby didaktický test mohl objektivně zjistit, co skutečně vědí. Jedna otázka zjišťovala připomínání si významných dat uvedených v didaktickém testu v rodině žáka, ve které mohli žáci označit více možností. Poslední dvě položky testu se vztahovaly k osobnímu názoru žáka ohledně důležitosti nedávného připomínání si významného dne. Didaktický test je uveden v příloze.

Žáci byli testováni během května, konkrétně v období po 8. květnu školního roku 2015 - 2016.

Třídní učitelé testovaných žáků byli písemně dotázáni na podrobnosti ohledně vyučování této problematiky, konkrétně to byly tyto otázky:

- 1) Jaké výukové metody používáte k výuce významných dat a výročí?
- 2) Jaké výukové formy používáte k výuce významných dat a výročí?
- 3) Jaké prostředky používáte k výuce významných dat a výročí? (pracovní listy, techniku apod.)
- 4) Kde vidíte úskalí při výuce významných dat a výročí?

5.4 Charakteristika průzkumného vzorku

Výzkumu se účastnilo celkem 12 tříd na šesti školách, šest tříd pátého ročníku a šest tříd třetího ročníku. Didaktický test dohromady vyplnilo 237 žáků, 96 žáků 5. ročníku a 131 žáků 3. ročníku. Účastníci výzkumu pocházeli ze dvou škol malotřídního typu (ZŠ Čeperka, ZŠ Malšova Lhota), ze dvou plně organizovaných škol v menších městech (ZŠ Ležáků v Hlinsku, ZŠ Habrmanova v České Třebové) a ze dvou plně organizovaných škol ve velkých městech (ZŠ Spořilov v Pardubicích, ZŠ Úprkova v Hradci Králové). Vyplněných didaktických testů ze škol malotřídního typu bylo dohromady 18 v 5. ročnících a 24 v 3. ročnících, z plně organizovaných škol v menších městech 58 od žáků

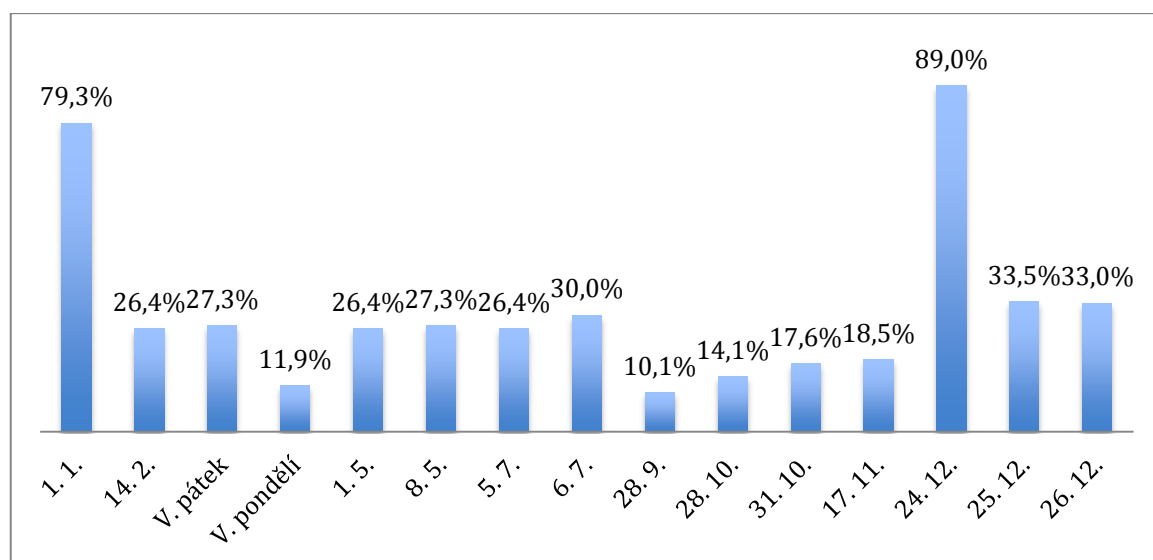
3. tříd a 38 od žáků 5. tříd a z plně organizovaných škol ve velkých městech celkem 40 v 5. ročnících a 49 ve 3. ročnících.

Otázky byly nabídnuty všem dvanácti třídním učitelkám testovaných tříd, odpovědi mi poskytly 4 třídní učitelky z malotřídních škol, 2 třídní učitelky z plně organizovaných škol v menších městech a 4 třídní učitelky z plně organizovaných škol ve velkých městech, dohromady tedy 10 paních učitelek.

5.5 Výsledky kvantitativního výzkumu

Každá testová úloha byla bodována maximálně jedním bodem a to v případě, že žák zde vyjádřil název, podstatu či příčinu připomínání si daného dne. Pokud vysvětlil původ detailněji či popsal zvyky vázané k tomuto datu, získal „plus“, které se nijak nezapočítávalo do celkových výsledků, ale tyto „plusové body“ byly vyhodnoceny zvlášť.

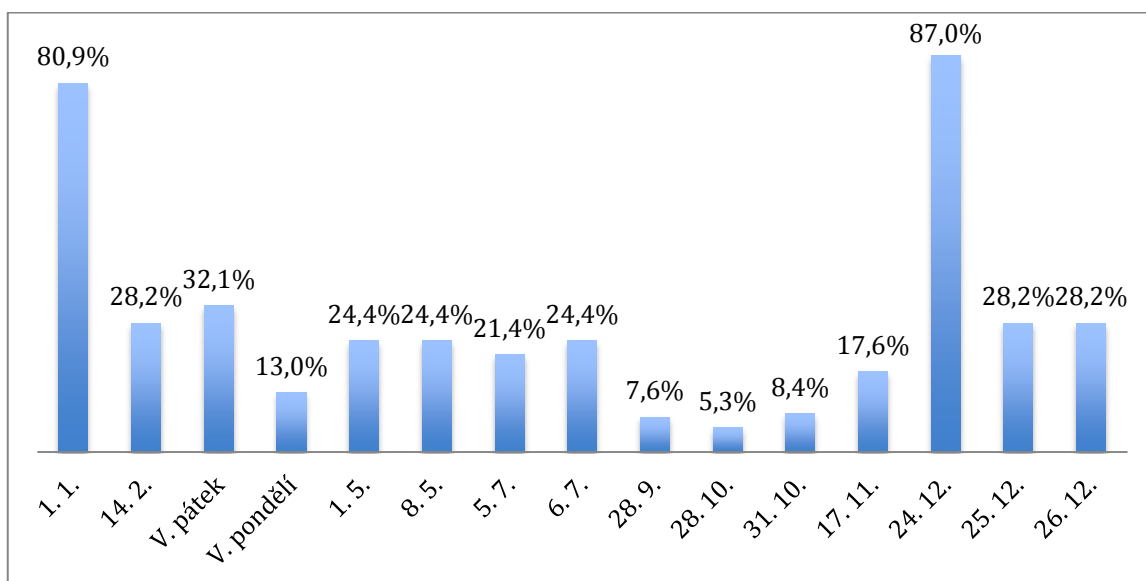
Žák mohl maximálně získat 15 bodů, celkem tohoto počtu dosáhli pouze dva žáci z 5. ročníku. Minimální počet bodů, 0 bodů, získali 2 žáci páté třídy a 3 žáci třetí třídy. Průměrný celkový počet bodů žáků 3. ročníku byl 4,3 bodů, u žáků 5. tříd to byla hodnota 5, 25 bodů. Nejčastější dosahovanou hodnotou v testech žáků 5. tříd i 3. tříd byl výsledek 2 body.

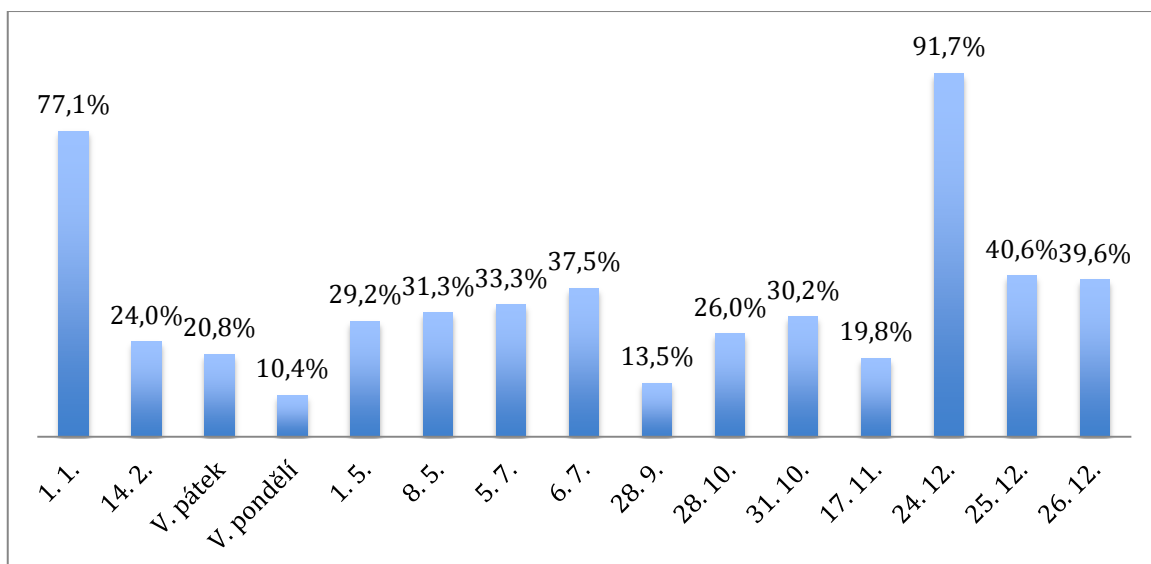
Graf 1 – Relativní četnost správných odpovědí žáků 3. a 5. tříd

Průzkum ukázal, že žáci obou ročníků nejvíce znají datum 24. prosince, a to téměř v 90 % všech respondentů. 1. leden se umístil jako druhé nejznámější datum u žáků s téměř 80 %. Naopak nejméně žáci věděli o 28. září, pouze téměř desetina všech odpovídajících, o mnoho přesvědčivější znalosti nebyly také u Velikonočního pondělí a 28. října. Myslela jsem si, že Den české státnosti ve spojitosti s osobou svatého Václava bude u žáků průměrně známý, poněvadž jiná výročí jsou pro porozumění náročnější. Příčinou nízkého výsledku může být nízká závažnost přikládána tomuto dni veřejností. To, že jsou Vánoce spolu s oslavou nového roku mezi žáky nejznámější, mne vzhledem k všeobecné atraktivnosti svátků nepřekvapilo.

Následující graf ukazuje úspěšnost odpovědí na jednotlivé data u žáků 3. ročníků. Nejlépe zde dopadlo opět datum 24. prosinec. a 1. leden, nejhůře 28. říjen. Zajímavé je, že u úloh 14. únor, Velký pátek a Velikonoční pondělí byla relativní úspěšnost žáků 3. ročníku vyšší než celková úspěšnost 3. a 5. ročníků dohromady. I přesto, že výsledky v porovnání s předchozím grafem nejsou o mnoho úspěšnější, mladší žáci jsou nejspíše k těmto svátkům více vnímaví.

Graf 2 – Relativní četnost správných odpovědí žáků 3. tříd

Graf 3 – Relativní četnost správných odpovědí žáků 5. tříd

Mezi nejúspěšnějšími odpověďmi žáků 5. tříd opět dominuje 24. prosinec a 1. leden, téměř průměrné jsou odpovědi u dalších vánočních svátků a 6. července. Nejméně často věděli žáci podstatu náboženského svátku Velikonočního pondělí. Tito žáci by dle RVP měli umět objasnit historické původy významných dní a výročí. Když opomeneme výsledky u dat 14. února a 31. října, která nejsou legislativně v seznamu svátků, a u Velkého pátku, který byl jako ostatní svátek připomínán v roce 2016 poprvé, vidíme, že vědomosti žáků nejsou dostatečné.

Pro zajímavost je zde uvedena tabulka porovnávající relativní četnosti úspěšných odpovědí obou ročníků:

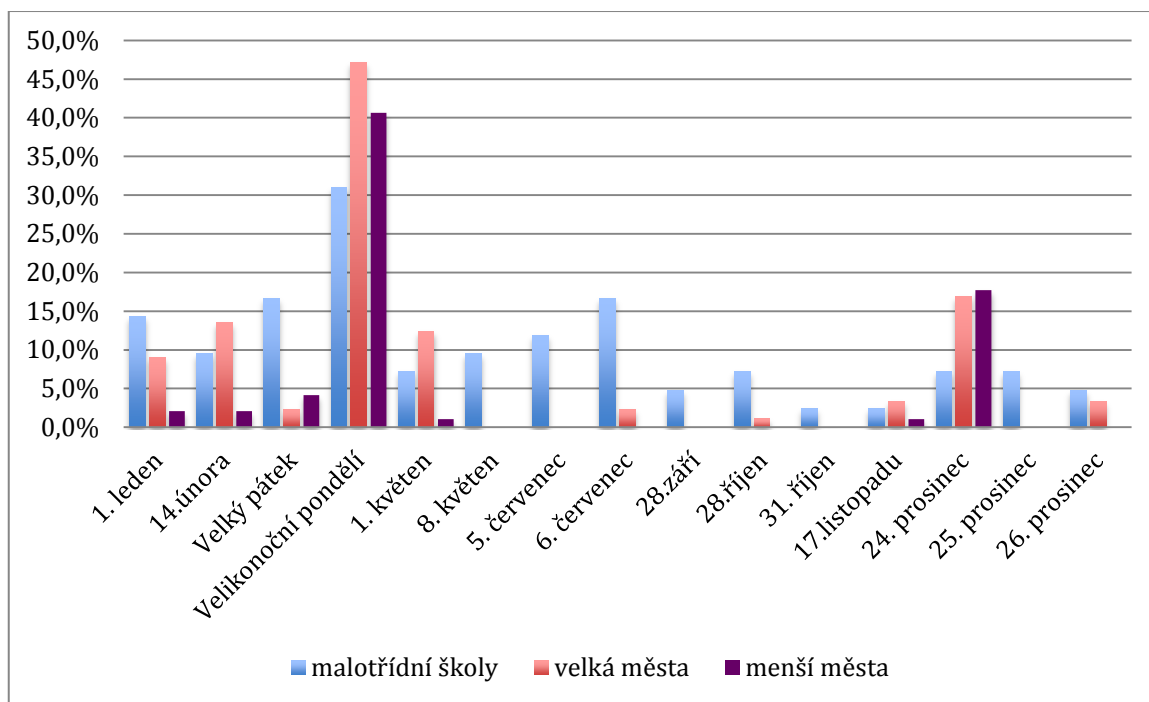
Tab. 1 – Porovnání relativních četností úspěšných odpovědí žáků 3. a 5. tříd

Významné datum	3. třídy	5. třídy
1. leden	80,9 %	77,1 %
14. únor	28,2 %	24,0 %
Velký pátek	32,1 %	20,8 %
Velikonoční pondělí	13,0 %	10,4 %
1. květen	24,4 %	29,2 %

8. květen	24,4 %	31,3 %
5. červenec	21,4 %	33,3 %
6. červenec	24,4 %	37,5 %
28. září	7,6 %	13,5 %
28. říjen	5,3 %	26,0 %
31. říjen	8,4 %	30,2 %
17. listopad	17,6 %	19,8 %
24. prosinec	87,0 %	91,7 %
25. prosinec	28,2 %	40,6 %
26. prosinec	28,2 %	39,6 %

Tabulka ukazuje, že v prvních čtyřech testových úlohách byly úspěšnější žáci 3. ročníků, největší rozdíl úspěšnosti v těchto úlohách je mezi oběma ročníky u svátku Velký pátek. Je tedy vidět, že žáci 3. tříd mají o Velikonocích větší povědomí než žáci 5. tříd. Podle mého mínění je výsledek ovlivněn charakteristickými zvláštnostmi věku dětí. V ostatních jedenácti úlohách byli úspěšnější starší žáci z 5. tříd, přičemž nejmarkantnější rozdíl v úspěšnosti je u data 31. říjen.

Následující graf ukazuje přehled, jaké procento žáků napsalo k úloze více než prosté vyjádření významu data s ohledem na typ či velikost školy. Cení se zde jejich snaha. Buď popsali činnosti, které se běžně v souvislosti v tento den dělají, nebo napsali rok, místo či pojem vztahující se k dané historické události, či napsali více názvů pro daný den, které jsou zažité a běžně se mezi lidmi používají. Tyto „bonusové body“ jsem zohledňovala i u odpovědí vyhodnocených jako 0, což znamená, že chyběla napsaná podstata slavení svátku. U prvního května to byly většinou poznámky týkající se času lásky, 1. máje. U 17. listopadu to byly pojmy či sousloví „máme holé ruce“, „komunismus“. U Velkého pátku tyto plusové body získaly pojmy „pátek před Velikonocemi“ či „Ježíš“.

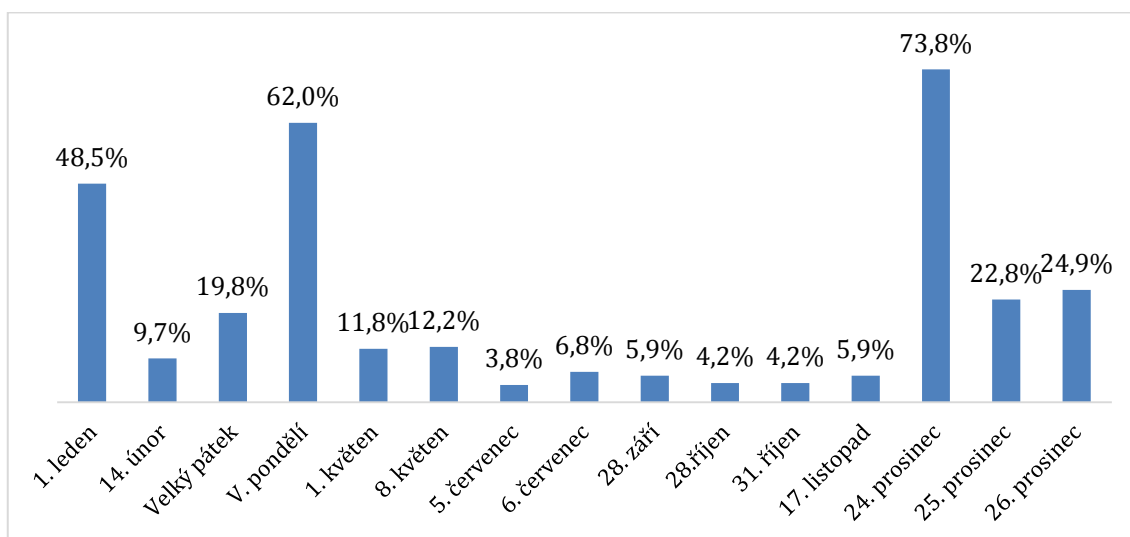
Graf 4 – Relativní četnost rozsáhlejších odpovědí dle typu školy

Jak ukazuje graf č. 4, pouze od žáků malotřídních škol byly rozsáhlejší odpovědi zastoupeny u všech testových úkolů. Nejméně obsáhlé odpovědi napsali do testu žáci z plně organizovaných škol ve středních městech. Výrazně nejčastěji žáci popisovali tradice a zvyky spjaté s Velikonočním pondělím. Na druhou stranu, jak již ukázal graf č. 1, podstatu tohoto svátku, tedy zmrtvýchvstání Ježíše Krista vědělo pouze 11, 9 % ze všech testovaných žáků.

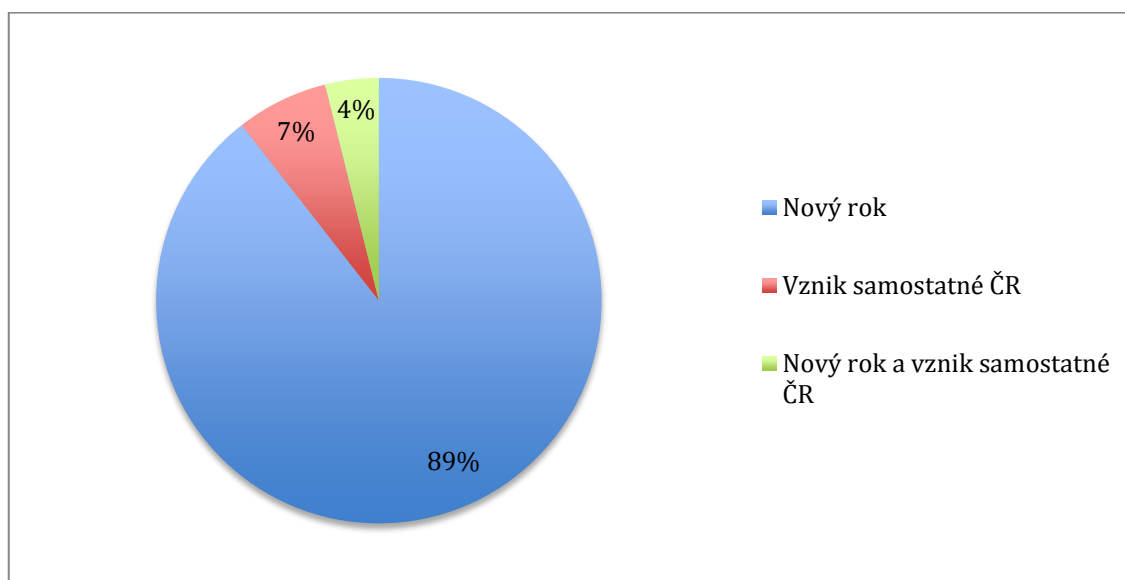
Za vyzdvižení stojí tento poznatek z grafu: k 8. květnu, 5. červenci, 28. září, 31. říjnu a 25. prosinci se více vyjádřili pouze žáci z malotřídních škol, což může být způsobeno jejich obsáhlejšími znalostmi či větší snahou a ochotou napsat „to, co vím“ v porovnání se žáky z plně organizovaných škol. Pokud bychom vzhledem k výsledku na tato data nahlíželi jako nejméně detailně známá u dětí, pak by následovala výročí, ke kterým se více vyjádřili žáci ze dvou kategorií: Den upálení mistra Jana Husa, Den vzniku samostatného československého státu a druhý svátek vánoční.

V grafu číslo pět můžeme vidět, které z testovaných dat si žáci nejvíce připomínají doma s rodinou. Nejčastěji to je 24. prosinec, jehož podstatu žáci obou ročníků také nejčastěji znají. Jako druhé nejčastější připomínané datum dopadlo Velikonoční pondělí. Naopak nejméně připomínané datum v domácnostech testovaných žáků je 5. červenec, což zřejmě souvisí i s tím, že tento státní svátek připadá na období letních

prázdnin. Graf také ukazuje, že jsou v domácnostech žáků daleko více připomínány původně náboženské svátky, ke kterým se váže mnoho lidových tradic, než významné dny spjaté s historickými událostmi. Myslím, že graf do jisté míry naznačuje, jak moc záleží rodičům dětí na tom, aby věděly důvod slavení významného data.

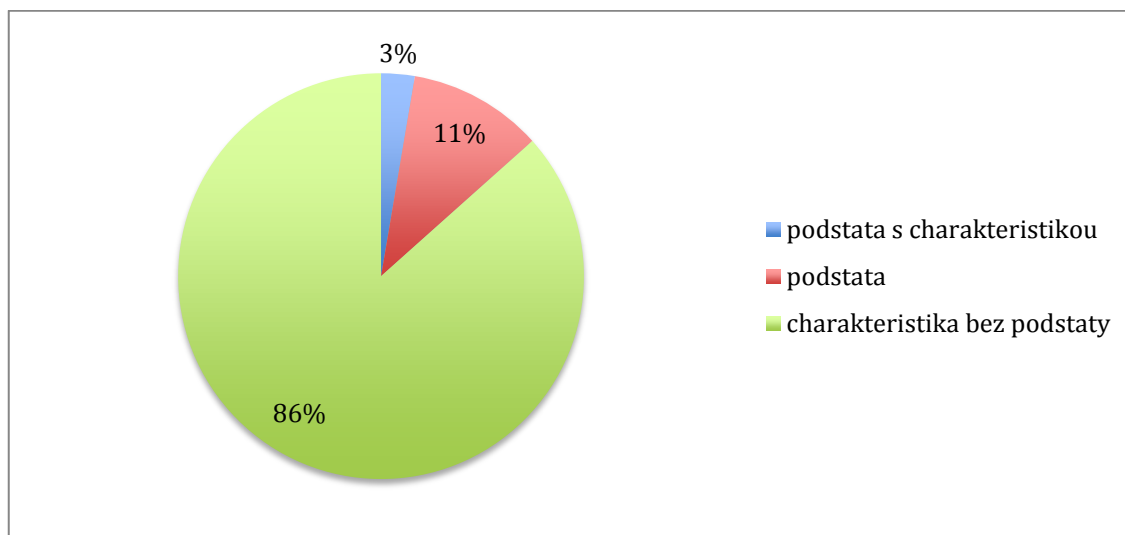
Graf 5 – Významné dny a státní svátky připomínané v domácnostech testovaných žáků

Graf 6 – Relativní četnost správných odpovědí žáků 3. a 5. tříd k datu 1. leden

Jak ukazuje graf č. 6, naprostá většina žáků, kteří odpověděli správně v testové úloze s datem 1. ledna, mají toto datum spojené s Novým rokem. Spojení data se vznikem

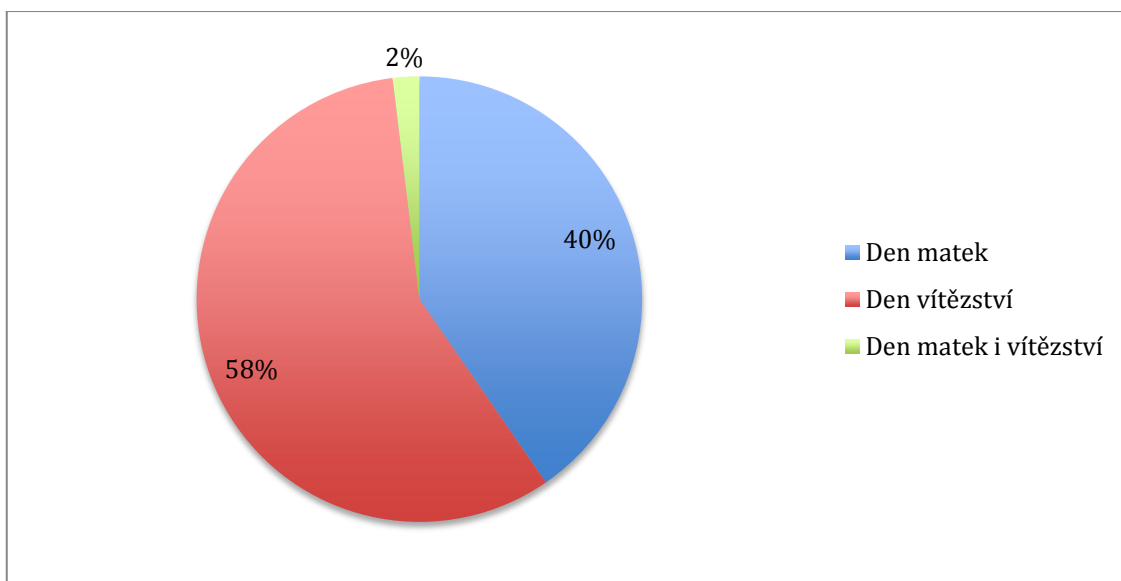
samostatné České republiky si uvědomuje 11 % žáků ze všech, kteří odpověděli správně na tuto položku testu. Dle mého názoru je tento výsledek značně ovlivněn tradičními ohňostroji a veselím v souvislosti s příchodem nového roku, a na druhý velmi významný důvod připomínání si historické podstaty tohoto dne pro Českou republiku se postupně zapomíná.

Graf 7 – Relativní četnost charakteristik odpovědí žáků 3. a 5. tříd ke dni Velikonoční pondělí

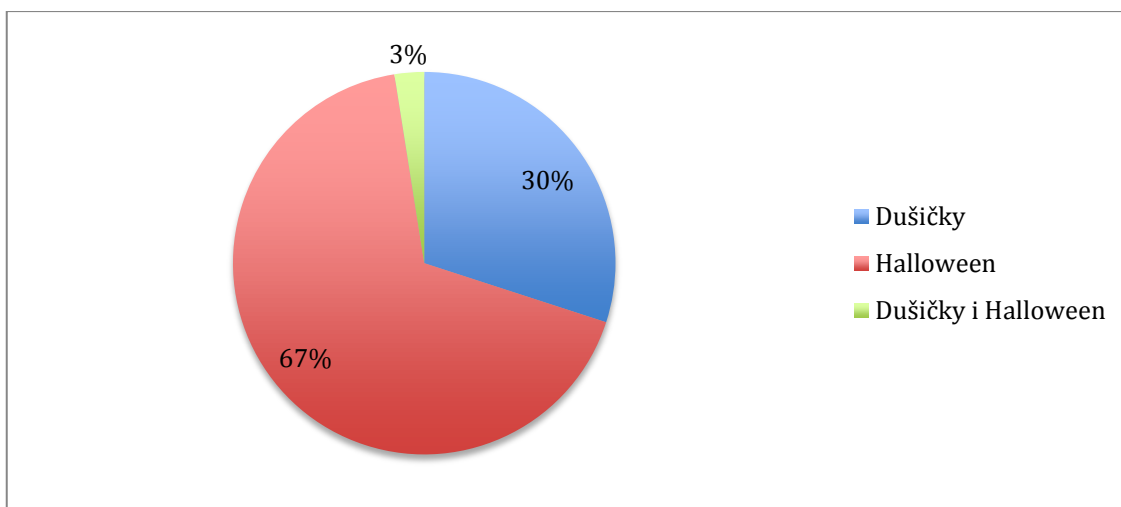
Z grafu č. 7 je zřejmé, že ze všech žáků, kteří odpověděli na testovou úlohu Velikonoční pondělí, pouze 14 % z nich zmínilo podstatu Velikonočního pondělí, tedy zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Zato v 89 % odpovědí ze všech odpovědí u tohoto dne žáci charakterizovali zvyky a tradice spojené s Velikonočním pondělím. Tento výsledek poukazuje na to, že žáci většinou dodržují zvyky a tradice, nebo alespoň vědí, co se běžně k Velikonočnímu pondělí váže za různé činnosti, na druhou stranu pravou podstatu slavení tohoto dne ví mnohem méně žáků.

V grafu č. 8 jsou vyhodnoceny všechny odpovědi k 8. květnu. 60 procent žáků, kteří odpověděli na tuto testovou úlohu, odpovědělo správně. 42 % žáků uvedlo ve svých odpovědích den či svátek matek, což je sice svátek pohyblivý, slaví se druhou květnovou nedělí, nicméně v roce 2016 tento den vycházel opravdu na datum 8. května.

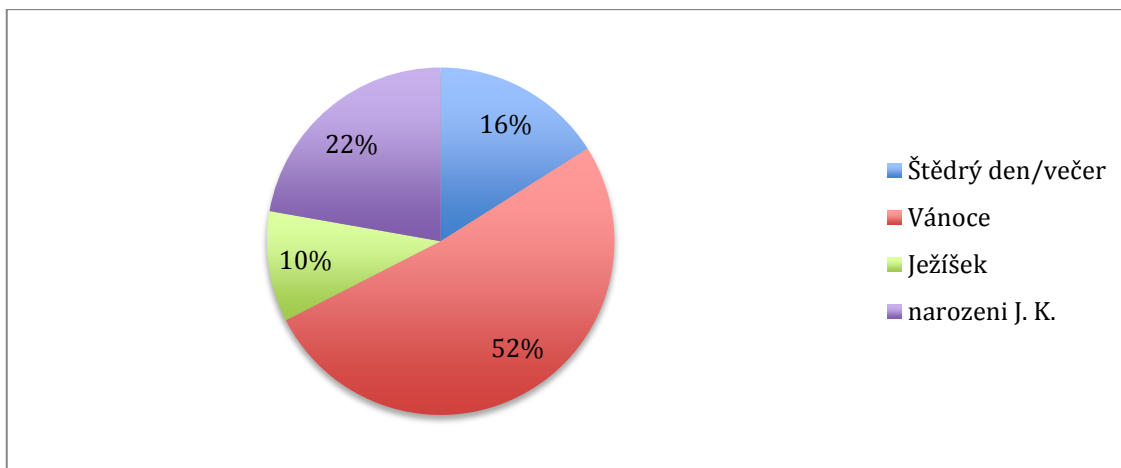
Graf 8 – Relativní četnost správných odpovědí žáků 3. a 5. tříd k datu 8. květen

V devátém grafu je zobrazen poměr různých odpovědí k datu 31. říjen. Správná odpověď je Halloween, ale téměř třetina žáků, kteří odpověděli, mají toto datum spojené s Dušičkami. Myslím si, že se převaha odpovědi „Halloween“ dala předpokládat, vzhledem ke vzrůstající popularitě tohoto svátku na veřejnosti, v médiích, ale i ve školách. Často se dnes na základních školách konají různé akce k tomuto svátku a mám dojem, že jsou u dětí vzhledem k maskování a nošení kostýmů velmi populární. Větší oblíbenost tohoto svátku u dětí na prvním stupni je také spjata se skutečností, že první cizí jazyk, většinou anglický, je povinně vyučován již od 3. třídy, a anglické učebnice se tomuto tématu v převážné většině věnují.

Graf 9 – Relativní četnost charakteristik odpovědí žáků 3. a 5. tříd k datu 31. říjen

Zajímavé spektrum odpovědí ukazuje graf č. 10, který se věnuje 24. prosinci. Pravou podstatu Vánoc, tedy narození Ježíše Krista, uvedlo 22 % z těch, kteří nějakým způsobem toto datum okomentovali. Odpověď „Ježíšek“ se vyskytovala převážně v didaktických testech žáků 3. ročníku a v celkovém součtu různých odpovědí zaujímá 10 %. 52 % žáků označilo toto datum jako „Vánoce“. Oficiální název tohoto svátku „Štědrý den“ nebo sousloví „Štědrý večer“ použilo 16 % žáků ze všech komentujících toto datum.

Graf 10 – Relativní četnost charakteristik odpovědí žáků 3. a 5. tříd k datu 24. prosinec

5.6 Porovnání odpovědí žáků 3. a 5. ročníků z hlediska přisuzované důležitosti významným dnům

Zúčastněnost žáků jednotlivých ročníků v těchto odpovědích se lišila přibližně o 6 %, 76 % žáků třetích ročníků odpovědělo na tyto názorové otázky oproti 70 % žáků z 5. tříd. Nejrozmanitější odpovědi na otázku připomínání nejdůležitějšího data v obou ročnících uvedli žáci na plně organizované základní škole v Pardubicích. Následující tabulka přehledně ukazuje 3 nejčastější odpovědi jednotlivých ročníků:

Tab. 2 – Nejčastější výpovědi žáků 3. a 5. tříd z hlediska důležitosti připomínání si významných dnů

	nejdůležitější významné datum	významné datum, které by se již nemuselo připomínat
3. ročník 1.	Vánoce	14. únor

2.	moje narozeniny	1. květen
3.	1. leden	Velikonoce
5. ročník 1.	Vánoce	Velký pátek
2.	moje narozeniny	žádné
3.	1. leden	14. únor

Jak můžeme pozorovat z tabulky, žáci obou ročníků považují za nejdůležitější stejná významná data. Rozdílná jsou pouze odůvodnění jejich názorů, která jsou obsahem další kapitoly. Odpovědi týkající se nedůležitosti připomínání si významných dnů se již mezi ročníky liší. Zatímco pro žáky třetích ročníků je nejméně důležitý svátek k připomínání si den Svatého Valentýna, u žáků pátých tříd to byla až třetí nejčastější odpověď. Tento výsledek může souviset s charakteristikou psychiky daného věku dětí, jelikož se starší žáci o druhé pohlaví a city s těmito vztahy spjatými zajímají intenzivněji než žáci mladší.

Žáci 3. ročníků na druhém místě nerozumí podstatě a důležitosti slavení 1. května, u žáků 5. ročníků se tento svátek umístil na místě čtvrtém. Třetí nejčastější odpovědi u žáků 3. tříd bylo téma Velikonoc, které se naopak u 5. ročníku stalo nejčastější odpovědí, konkrétně jím byl Velký pátek, což dle mého názoru souvisí s vyšším věkem žáků a celkově upadající oblíbeností těchto svátků. Velmi častá odpověď v pátých třídách, že by se žádné významné datum již nemuselo připomínat, ukazuje jejich určitou lhostejnost k tradicím a významným historickým dnům a událostem.

Nejčastěji vyskytující se odpovědi všech žáků v sekci *Nejdůležitější významné datum* pro mne nebyly příliš překvapivé, jen mne udivila odpověď *moje narozeniny* a podobné další, které se místo k historickým slavným výročím vázaly k subjektivně vnímaným důležitým dnům žáků. Zato svátky, které žáci nejčastěji nepovažují za nutné si již nadále připomínat, mne překvapily. Domnívala jsem se, že svátek Valentýna bude mezi žáky populární a stejně tak jsem nepředpokládala umístění Velikonoc na předních příčkách. S ohledem na nejčastější odpovědi na tuto otázku a předchozí výsledky uvedené v práci si myslím, že žáci také neuváděli jiná historická data proto, že si nejsou jisti jejich podstatou a hodnotou.

5.7 Výsledky kvalitativního výzkumu

V rámci kvalitativního výzkumu jsem zjišťovala názor žáků na závažnost významných dat a výročí. Měli prostor pro otevřenou odpověď, ve které se měli vyjádřit na otázky:

- *Které významné datum je podle Tebe ze všech nejdůležitějších a proč?*
- *Které významné datum by se podle Tebe již nemuselo připomínat a proč?*

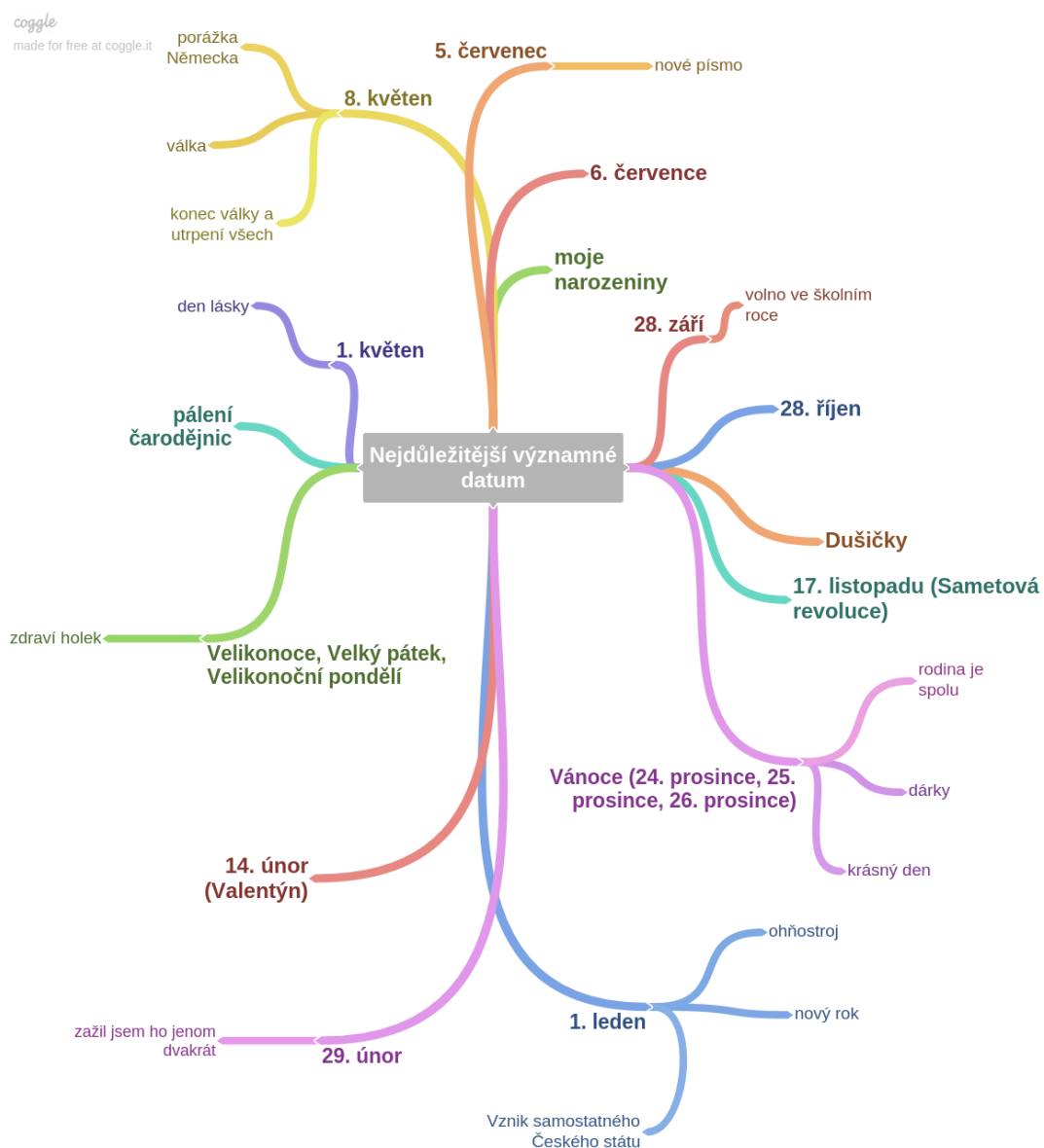
U odpovědí na tyto otázky velmi často chybělo odůvodnění názoru. Žáci odpovídali spíše na první otázku než na druhou; na druhou otázku odpověděla přibližně polovina všech žáků, kteří odpovídali na alespoň jednu z těchto otázek. Odpovědi, které uváděly delší časový úsek (např. prázdniny), nebo datum ve spojitosti s událostí, která se váže k jinému významnému datu, jsem vyhodnotila jako nevyhovující. Žáci kromě významných dat, která byla zařazena v předchozí části didaktického testu, zařadili do odpovědí pro ně subjektivně důležité dny.

Pro žáky třetích ročníků jsou velmi důležité Vánoce, protože mají ve vzpomínkách Štědrý den zaznamenaný jako krásný den, a to nejen z důvodu trávení společného času s rodinou, ale spíše kvůli dárkům pod stromečkem. Nelze se jim divit, kdo z nás to tak neměl? Neméně důležité jsou pro testované žáky jejich vlastní narozeniny. Zde vidím jistou podobnost s Vánocemi – dostávání darů. Dalším, pro tyto děti důležitým, zábavným a zajímavým významným dnem, který si rádi připomínají a těší se na další jeho výročí, je 1. leden. Oslavy příchodu nového roku jsou populární mezi dětmi především kvůli krásné a pokaždé originální podívané v podobě ohňostrojů. Někteří žáci byli velmi originální a nad odpovědí k této otázce se dobře zamysleli. Například žák ze základní školy Úprkova v Hradci Králové považuje za nejdůležitější datum 29. únor, jelikož ho v životě zažil pouze dvakrát. Naopak významné datum, které žákům 3. ročníku mnoho neříká a nespátřují smysl v jeho dalším připomínání si, je 14. únor - Svatý Valentýn, či Svátek práce. Žáci mají názor na státní svátek 1. května skeptický, jelikož ho doma žádným způsobem neslaví ani nepřipomínají, a navíc, dle jejich slov „*stejně každý pracuje*“. Podobně někteří nahlízejí na důležitost slavení svátku Velikonoc, např. protože si nechtějí připomínat smrt Ježíše. U některých odpovědí se také projevil rodinné vztahy žáků, jejich osobní zkušenosti a osobní vnímání. Neradi si připomínají narozeniny svého sourozence či datum úmrtí svého prarodiče. Obě odpovědi jsou

vzhledem k věku respondentů pochopitelné. Dle mého názoru jsou pochopitelné i odpovědi žáků, ve kterých si odmítají připomínat jakákoliv data spojená s válkou. Také pochopitelně nechtějí vzpomínat na výročí, jejichž podstatě sami nerozumí. V případě těchto žáků jimi byly například 25. a 26. prosinec - někomu *stačí pouze jeden Boží hod*. Příliš významné a důležité těmto žákům nepřipadají ani 31. říjen či slavení čarodějnic, své odpovědi však nezdůvodnili. U několika dívek se vyskytla odpověď, ve kterých nepovažují za důležité datum slavení svátku Hello Kitty.

U žáků pátých tříd se odpovědi u nejdůležitějších dat příliš nelišily od odpovědí žáků mladších. I u nich převažují v oblíbenosti Vánoční svátky, nejen z důvodu dostávání dárků, ale převážně kvůli společnému setkání s rodinou pod stromečkem. Dále to jsou vlastní narozeniny dětí a 1. leden, u něhož si více než mladší žáci uvědomují jeho sekundární význam - prohlášení samostatné České republiky v roce 1993. Pohled na válku mají jiný než mladší žáci. Žáci pátých ročníků vyzdvihují oslavy s ní spojené, konkrétně 8. květen jako den porážky Německa a vnímají tento den jako osvobození od utrpení všech. Odlišnost jejich myšlení lze pozorovat i v tom, že upřednostňují a váží si podstaty některých svátků, například 5. července a s ním spjatým novým písmem či významného dne z nedávné minulosti - 17. listopadem. Ovšem v čem někdo vidí přednost, jiný vidí přesný opak, tudíž pro někoho je 8. květen jeden z nejméně důležitých dní. Na čem se však shodla většina respondentů z 5. ročníků, bylo vyjádření nemnoha sympatií k svátku Velikonoc. Někdo bral ohled na dívky a nesouhlasil s tradičním zvykem šlehání žen, jiní se nebáli upřímně přiznat, že neznají svátek Velký pátek a jeho podstatu, tudíž nevidí smysl v jeho připomínání. Stejně jako mladší spolužáci, ani žáci 5. ročníků neuctívají a nepotřebují v budoucnosti udržovat činnosti a tradice spjaté se dnem Svatého Valentýna, jelikož si podle nich lidé vyznávají lásku pořád, není k tomu potřeba jeden konkrétní den, a navíc ho podle jejich slov nikdo nedodrží. Dále postrádají smysl v připomínání si svátku práce, dne upálení Mistra Jana Husa či dne vzniku Československé republiky.

Pro přehlednost různých odůvodnění odpovědí žáků jsou zařazeny dvě myšlenkové mapy, každá se vztahuje k jednomu z testujících ročníků.

Obr. 1 – Myšlenková mapa názorů žáků 3. a 5. ročníků na nejdůležitější významný den

Obr. 2 – Myšlenková mapa názorů žáků 3. a 5. ročníků na nejméně důležitý významný den

5.8 Otevřené otázky pro třídní učitele testovaných žáků

Otázky, na které paní učitelky odpovídaly, jsou uvedeny v kapitole 5.3. Odpovědi ohledně výukových metod využívaných k výuce významných dat a výročí byly rozmanité, lišily se stručností i konkrétností. Kromě klasických výukových metod, jako je rozhovor, diskuse, výklad, didaktická hra, práce s textem, pracovní listy s různými typy cvičení, dramatizace, vyhledávání údajů, čtení v encyklopediích, využívání

názorných ukázek, se v odpovědích paní učitelek objevily další zajímavé výukové metody: referáty, prezentace, práce s počítačem, skupinové práce, video, návštěva muzea, divadla, galerie, kina apod., metoda interview – příbuzní, pamětníci. Zmíněna zde byla také časová osa, využití mezipředmětových vztahů a historických souvislostí.

Oceňuji zájem paní učitelek o problematiku a ochotu mi pomoci při praktické části diplomové práce a cituji přesně některé jejich přínosné odpovědi:

„Aktuální datum řešíme v uvedený den.“

„Nejraději ovšem využívám změnu prostředí i lidí – výukové programy např. na zámku.“

„prožitek, tradice – tematický den“

„výkres – mezipředmětově s výtvarnou výchovou“

„vytvoření myšlenkové mapy a na tu pak postupně přidáváme další informace“

„někdy pracujeme s výukovými aplikacemi, ale s těmi až po seznámení se s tématem, jako opakování“

Dotazované paní učitelky využívají většinou frontální, skupinové i individuální výukové formy. Dále využívají samostatnou domácí práci, práci na počítači, samostatných projektů či práci ve dvojicích. Co se týče využívaných prostředků byl nejčastěji zmiňovaný pracovní list, některé pedagožky jej specifikovaly různými typy cvičení: křížovky, přesmyčky, osmisměrky, čtyřsměrky, doplňovací cvičení, kvízy, spojovací cvičení. Dále byla několikrát zmíněna oblast informačních technologií, ať už šlo o práci s počítačem, samostatné vyhledávání informací či obrázků, tak využívání různých videí a prezentací. Ve dvou dotaznících byla uvedena i práce a využití interaktivní tabule. Dále k přímé prezentaci využívají paní učitelky učebnice, modely, obrazy, mapy, encyklopedie, z didaktické techniky CD, DVD, a různé nosiče audio, vizuální i audiovizuální.

Mezi dotazovanými pedagogy převažuje názor, že největším problémem u žáků je neschopnost zapamatování si informací a jejich udržení v hlavě, problémy s krátkodobou pamětí a se zapomínáním. V odpovědích se objevila i poznámka k nedostatečné časové dotaci, ať už celkově pro výuku vzdělávací oblasti člověk a jeho svět nebo jen pro konkrétní významná data. Zmíněn byl i vliv rodiny, konkrétně tyto

komentáře: „*doma se svátky už tolik nedodržují*“ a také „*I někteří rodiče si myslí, že si děti nepotřebují pamatovat data, přece si to najdou .. ☹*“.

V odpovědích zazněl také názor, že „*ve 3. ročníku jsou některé historické události pro děti těžko pochopitelné a že u církevních svátků ustupuje do pozadí jejich původní význam a převažuje ten druhotný, konkrétně Velikonoce a Vánoce.*“ Paní učitelka, která učí již 24 let, pozoruje posledních přibližně 10 let velký nezájem dětí o historii. Celkově má pocit, že to je téměř „*týrání chtít po současných žácích pamatovat si nějaká čísla a data.*“ Tomu přizpůsobila i objem informací, které žáky učí, ale sama váhá, jestli je to dobře nebo špatně. Reakce na otázku ohledně úskalí vyučování významných dat a výročí byla i velmi pozitivní, kdy jiná paní učitelka přiznala, že je to její oblíbené téma a je ráda, že má možnost žáky seznamovat s významnými událostmi dějin i s aktuálním děním u nás a ve světě od září v podstatě do července. Velmi se jí osvědčily výukové programy na zámku a besedy s hosty. Klade také velký důraz na mezipředmětové propojení. Dvě paní učitelky vyjádřily názor, že žádná zásadní úskalí při výuce tohoto tématu nevidí.

V komentářích ohledně výukových metod byly uvedeny rozmanité odpovědi, dle mého názoru všechny adekvátní k problematice. Pozitivně mne překvapila odpověď *metoda interview s pamětníky nebo příbuznými*, kterou považují vzhledem k tématu i věku žáků za velmi efektivní a motivační, ale i důraz na mezipředmětové propojení. Uvedeno bylo několik užitečných tipů pro výuku. Pestrost užívání výukových forem a prostředků byla také široká, nicméně žádná nebyla zvláště neobvyklá či překvapující. Velmi zajímavé byly osobní názory třídních učitelek. Udivilo mne, že podle nich mají žáci značné problémy se zapamatováním. Také se mi potvrdily osobní stanoviska, že klesá zájem dětí o historii a značný vliv na výuku významných dní a výročí má rodina.

5.9 Shrnutí průzkumu, diskuze

Předpoklady a k nim vedená diskuze jsou uvedeny ve shodném pořadí z kapitoly 5.1.

Celková průměrná úspěšnost v testu bude nižší než 50 %.

Tato domněnka se potvrdila. Úspěšnost žáků obou ročníků dohromady byla v průměru 30,9 %, přičemž do tohoto průměru přispěli více žáci 5. ročníků. Myslím, že je to dáno tím, že současné děti nejsou ve svých rodinách vedeni k uvědomování si podstaty

významných dnů a výročí, a že se ve školách neklade přílišný důraz na propojení státního svátku či významného výročí s datem.

Žáci 5. ročníku budou celkově v testu úspěšnější než žáci 3. ročníku.

Tato hypotéza byla založena na předpokladu, že věkový rozdíl mezi oběma skupinami testovaných dětí je přibližně dvouletý. Hypotéza se potvrdila, jelikož žáci 3. ročníku průměrně věděli správně 4 otázky v testu, což činí 26, 7 % celého testu, kdežto žáci 5. ročníků v průměru získali 5,25 bodů za jeden test, což je v přepočtu na procenta 35 %. Rozdíl v úspěšnosti není markantní, osobně jsem čekala i s ohledem na očekávané výstupy uvedené v RVP ZV větší odchylku ve výsledcích jednotlivých ročníků.

Žáci budou mít v průměru větší povědomí o tradičních svátcích (Vánoce, Velikonoce) než o ostatních významných datech alespoň o 20 %.

Tento předpoklad se nenaplnil. Vztahuje se k němu graf 1, ze kterého je čitelné:

O 24. prosinci měli žáci sice největší povědomí, 89 % všech testovaných žáků, ovšem s druhým nejčastěji známým datem, 1. lednem, činí rozdíl úspěšnosti pouze necelých 10 %. Procentuální hodnota vědění podstaty obou dnů Velikonoc dokonce splývá s úspěšností jiných významných dat a výročí.

Vyplývá z toho následující:

- Žáci vědí mnohem více o Vánocích než o Velikonocích.
- Z období Vánoc mají žáci největší povědomí o 24. prosinci.
- Žáci vědí, i když jen o 0,5 % více případech, více o 25. prosinci než o 26. prosinci.

Výsledky podle mne souvisí s větší oblibou Vánočních svátků než těch Velikonočních. S Vánocemi souvisí také obdarovávání dětí, což je pro ně jistě velmi vlivná skutečnost. První dvě výsledné tvrzení potvrzuje i graf č. 5 ukazující připomínání si významných dnů a výročí v domácnostech dětí. 24. prosinec se 73,8 % předstihuje Velikonoční pondělí s 62 %, Velký pátek s 19,8 % i další Vánoční svátky. Zajímavé je, že o 25.

prosinci se správně zmínilo více žáků než o 26. prosinci, ale ve výsledcích otázky *Který z těchto významných dnů a státní svátků slavíte nebo si připomínáte doma?* dopadl méně úspěšně než 26. prosinec téměř o 2 %.

Také mě překvapila poměrně vysoká úspěšnost znalostí u data 1. leden (79,3 %), která určitě souvisí s pro děti jistě atraktivními oslavami během Silvestru. Pokud bychom opomenuli výsledek tohoto dne, Vánoce (24. prosinec) by naplnily tuto hypotézu.

Pokud bychom však tento předpoklad zaměřili na graf 4, ve kterém je znázorněno množství podrobností ohledně významných dní, které žáci v testu uvedli, hypotéza by byla splněna pouze u Velikonoc (Velikonočního pondělí). Velikonoční zvyky a tradice jsou tak mezi žáky mnohem známější než vánoční, nebo jich žáci znají větší množství.

Podstatu připomínání Velkého pátku, jako nejnověji ustanoveného státního svátku, nebude vědět více než 30 % všech respondentů.

Výzkum potvrdil tuto hypotézu, jelikož správnou odpověď u této otázky napsalo celkem 27, 3 % respondentů. Větší mírou k tomuto výsledku přispěli žáci 3. ročníků s úspěšností 32, 1 %.

Toto je zajímavé zjištění, protože si myslím, že ustanovení nového státního svátku by měli spíše zaregistrovat žáci starší, ti by měli mít větší přehled o celkovém dění ve společnosti. Nicméně vyšší testovou úspěšnost měli mladší žáci v porovnání se staršími i u položky Velikonoční pondělí. Mladší žáci nejspíše ve větší míře slaví a dodržují tradice spjaté s Velikonocemi než žáci starší, a mají tak obsáhlejší celkové znalosti o Velikonocích.

Nejméně úspěšnou položkou didaktického testu bude datum 17. listopadu.

Testová otázka vztahující se k datu 17. listopad byla s 18,5 % pátou nejneúspěšnější, tudíž tento předpoklad nebyl naplněn. Konečný procentuální výsledek ovlivnili především žáci 5. ročníku s 19,8 % úspěšností.

Je to pro mě vcelku překvapivý výsledek, myslela jsem si, že doba komunismu a socialismu je pro žáky stále tou nejvíce nesrozumitelnou a nezpřístupněnou oblastí dějin. Mám pocit, že se v tomto smyslu o 17. listopadu poslední roky mluvilo, možná stále mluví, ale výzkumné šetření ukázalo, že se dospělí ve školách či domácnostech pravděpodobně snaží děti s tímto svátkem seznámit. Přinejmenším není mezi žáky tím nejméně známým státním svátkem, což vnímám jako pozitivní zjištění. Přeci jen, vztahuje se k nedávné historii, většina populace je pamětníky 17. listopadu 1989 a doby předcházející, tudíž autentickým vyprávěním může snáze děti zasvětit do tématu. Tuto „výhodu“ většina ostatních svátků nemá.

Nejvíce připomínané datum v rodině žáků bude 24. 12.

Hypotéza o nejvíce připomínaném významném dnu či výročí se jednoznačně s výsledkem 73,9 % potvrdila. Rozdílem o 13,8 % Štědrý den převýšil Velikonoční pondělí a o 25,3 % třetí nejčastěji připomínaný svátek v domácnostech dětí – 1. leden.

Měla jsem očekávání, že se výsledek u tohoto data bude přibližovat maximálnímu možnému. Výsledné nižší procento si vysvětluji žakovou nepozorností či laxností při kroužkování otázky, neslavením Vánoc v domácnostech či kladením svátkům Vánoc v rodinách velmi skromné pozornosti. Na druhou stranu, mnoho žáků odevzdalo testy, ve kterých byl zakroužkovaný pouze 24. prosinec, což ukazuje jeho „převahu“ nad ostatními.

Další zajímavé postřehy:

- Nevyplněný test se objevil ze všech 227 odevzdaných pouze jeden.
- Odpovědi žáků byly velmi stručné, oficiální názvy státních svátků byly převážně neúplné. Tato skutečnost může vést k zamyšlení, zda nejsou názvy svátků pro žáky obtížně zapamatovatelné.
- Žáci velmi často psali k testové položce „Velikonoční pondělí“ odpověď „Velikonoce“, tu jsem z důvodu korespondujícího názvu nezapočítávala jako správnou odpověď.

- Žáci 5. ročníků psali nejčastěji odpověď, která správně patřila k jinému datu, pod datum 17. listopad. U žáků 3. ročníku tím byla 12. položka testu – datum 28. 10. Tyto omyly svědčí dle mého názoru o tom, že si žáci nejsou těmito daty a významy jistí, tudíž znalosti nemají dostatečně upevněné.
- V odpovědích se u různých dat opakovaně vyskytovalo: Svatý Patrik, Karel IV., Svatá Ludmila, což vypovídá přinejmenším o tom, že mají žáci tato jména ve vědomí zaznamenaná jako ta, která se připomínají. Dokonce se v období sběru dat, v květnu roku 2016, připomínalo sedmisté výročí narození Karla IV, tudíž se nelze divit, že žáci jeho jméno k některému z dat uvedli.
- Z testu se mohlo získat maximálně 15 bodů, třinácti a více bodů dosáhl 1 žák 3. ročníku a 8 žáků 5. ročníku. Všichni tito žáci byli žáky škol malotřídního typu.
- 1. květen často žáci charakterizovali jako „1. máj“ nebo „den lásky“.
- U 1. května a 8. května testovaný žák zmínil, že je to den a týden po smrti Adolfa Hitlera, což je pravdivá informace.
- U položky 8. května žáci psali odpovědi: „Německo se vzdalo“, „Osvobození ČR“, „porážka Německa“.
- Několikrát se u data 8. květen objevilo „svátek matek“. Pouze ve 4 třídách ze 12 se nenašel ani jeden žák, který by toto zmínil.
- U data 28. září byly (pravdivě) zmíněny narozeniny Miloše Zemana.
- U 28. října žáci často chybně psali, že jde o „rozdělení Československa“.
- 31. říjen charakterizovalo jako Dušičky více žáků ze 3. tříd.
- Žáci měli problém se správným napsáním názvu Halloween.
- Sedmnáctý listopad byl nejčastěji charakterizován spojením „sametová revoluce“ nebo „máme holé ruce“.
- U 25. prosince byla zmíněna odpověď, že se v Anglii slaví Vánoce.

6 Závěr

Při zpracovávání tématu diplomové práce mě široká škála dostupných zdrojů utvrdila v tom, že existují velmi podrobné informace o jednotlivých historických událostech, což mě vedlo k uvědomění, že nebude vždy snadné dětem podstaty oslavovaných výročí jednoduše a přitom výstižně vysvětlit. Přesto považuji zasvěcení dětí do této problematiky za jeden z klíčových úkolů pedagoga na 1. stupni a správné výchovy dítěte.

Diplomová práce splnila všechny cíle. Teoretická část vymezuje základní pojmy, které jsou těsně spjaty s významnými dny a výročími. Obsahuje přehled uzákoněných státních a ostatních svátků a také informace o posledních legislativních změnách. Dále jsou stručně a výstižně popsány důvody připomínání si významných dnů uzákoněných, ale i těch, které se v České republice dnes již hojně připomínají mezi veřejností. Především u nábožensky založených svátků nejsou opomenuty tradiční zvyky, které jsou současným žákům spíše známé než jejich samotná podstata. Část o Rámcovém vzdělávacím plánu pro základní vzdělávání obsahuje představení plánu obecně s konkrétnějším zaměřením na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět.

Praktická část diplomové práce je především tvořena průzkumem znalostí žáků 3. a 5. ročníků škol malotřídního typu, ale i plně organizovaných škol v menších a větších městech. Různorodost škol pomohla k nezaujatým výsledkům šetření. Zjištěné výsledky jsou podány v přehledných grafech. Ke sběru dat byl využit nestandardizovaný didaktický test s otevřenými úlohami, který byl sice pro žáky náročnější k vyplnění, ale právě kvůli možnosti otevřené odpovědi a neuvedenému přesnému názvu daného svátku přinesl co nejobektivnější výpovědi o jejich znalostech. Kvalitativní část výzkumu přinesla výsledky týkající se osobních názorů žáků na závažnost významných dnů. Tyto otázky by bylo příště vhodnější doplnit o poznámku, že mají žáci uvádět pouze daná výročí z předchozí části testu, poněvadž uváděli i odpovědi netýkající se historických událostí. Také jsou zde uvedeny názory učitelů prvního stupně na problematiku vyučování těchto výročí, nejen z hlediska jejich osobního pohledu, ale i z hlediska jimi využívaných výukových metod, forem a didaktických prostředků.

Průzkum ukázal zajímavé výsledky na základě kterých lze říci, že žáci na 1. stupni nemají dostatečný přehled o významných datech a výročích, tudíž je toto téma a problematika aktuální. Spíše než podstatu slavení znají tradice a zvyky vázané

k danému svátku, a to jen u těch výročí, která se připomínají ve větší míře ve společnosti. To vyplývá i z průzkumu svátků slavených doma, kdy Vánoce, Velikonoce a Nový rok značně převažují nad ostatními významnými dny. Rozsáhlejší povědomí o podstatě svátků mají žáci z malotřídních škol, kteří měli relativně stabilní výsledky u všech dat, což se nedá říci o žácích z plně organizovaných škol. Nejspíše to souvisí s jejich těsnější vazbou na přírodu, lidové zvyky a celkově větším důrazem na prožívání výuky, vzhledem k jejich častému umístění ve vesnicích a menšímu počtu žáků. Odpovědi učitelů z různých typů škol totiž neprokázaly zásadní odlišnosti ve způsobu vyučování.

Na tuto diplomovou práci by se dalo navázat podrobnějším šetřením vědomostí, pojmů, souvislostí, které žáci k daným výročím znají. Mohla by se vypracovat metodika k jednotlivým svátkům s důrazem na pochopení jejich podstaty. Zajímavé by bylo také porovnání znalostí z této problematiky se žáky z druhého stupně. Vzhledem k výsledkům průzkumu by neměla být tato problematika ve školním vyučování opomíjena či být jeho příležitostnou složkou, tím spíše, že se nelze spolehnout na vybavení těchto vědomostí z rodin žáků. Především by se nemělo zapomínat na podstatu historických výročí o kterých mají žáci mnohem menší povědomí než o církevních svátcích. Zároveň jsou výsledky práce výzvou pro pedagogy, aby promysleli a vyzkoušeli různé výukové metody, formy a prostředky k co nejzajímavějšímu a nejefektivnějšímu podání tohoto učiva.

7 Seznam pramenů

1. 5. červenec - Cyril a Metoděj [online]. *Atlas Česka* [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <http://www.atlasceska.cz/ceska-republika/cr/svatky/5-cervenec-cytil-a-metodej/>
2. 8. květen – Den vítězství [online]. *centrum.cz* [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <http://svatky.centrum.cz/clanek/8-kveten-den-vitezstvi/9/>
3. AUGUSTA, Pavel & HONZÁK, František (1999) *Dějiny v obrazech: Československo 1918 – 1938*. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00774-6.
4. BOUDON, Raymond, BESNARD, Philippe a kol. (2004) *Sociologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0735-3.
5. Cyrilice.cz – o písmu cyrilici, teorie, pomůcky, návody. [online]. *Cyrilice.cz* [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <http://cyrilice.cz/>
6. ČORNEJ, Petr, ČORNEJOVÁ, Ivana a kol. (1993). *Dějiny zemí koruny české I*. Praha: Paseka. ISBN 80-85192-59-4.
7. ČORNEJ, Petr, FIDLER, Jiří a kol. (2003) *234 českých osobností*. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-7200-838-2.
8. ČORNEJ, Petr & POKORNÝ, Jiří (2004). *Dějiny českých zemí do roku 2004 ve zkratce*. Praha: Práh. ISBN 80-7252-026-1.
9. DOHNALOVÁ, Marie & MALINA, Jaroslav (2006). *Slovník antropologie občanské společnosti*. Brno: CERM. ISBN 80-7204-349-8.
10. HAMPL, Petr. Kapitulace Německa a konec druhé světové války v Evropě [online]. *rozhlas.cz* [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/bitvaorozhlas/fronta/_zprava/kapitulace-nemecka-a-konec-druhe-svetove-valky-v-evrope--1467459
11. HISTORY.COM STAFF (2009). History of Valentine's Day [online]. *history.com* [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://www.history.com/topics/valentines-day/history-of-valentines-day>
12. CHRÁSKA, Miroslav (2011). Testy v pedagogickém výzkumu. In: Skutil, M. a kol. *Základy pedagogicko – psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7.
13. CHRÁSKA, Miroslav (2007). *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
14. INSTITUT VÁCLAVA KLAUSE (2013). *Deset*. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-1754-9.
15. KLUČINA, Petr (2002). *Dějiny v obrazech: České země v době husitské*. Praha: Albatros. ISBN 80-00-01115-8.
16. KVIRENC, Jan & KUNSTOVÁ, Eliška (2006). *České dějiny do roku 1914: Historie v dokumentech*. Liberec: Dialog. ISBN 80-86761-43-6.
17. LANGHAMEROVÁ, Jiřina (2004). *Lidové zvyky*. Praha: NLN. ISBN 80-7106-525-0.
18. LIŠKA, Vladimír (2009). *Husitství – lesk a bída české reformace*. Olomouc: FONTÁNA. ISBN 978-80-7336-496-0.

19. MAŇÁK, Josef, Vlastimil ŠVEC a Štefan ŠVEC (2005). *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3802-0.
20. MAŘÍKOVÁ, Hana, PETRUSEK, Miloslav a kol. (1996). *Velký sociologický slovník*. Praha: Univerzita Karlova – vydavatelství Karolinum. ISBN 80-7184-310-5
21. MORAVEC, Jaroslav (2008). *Pohledy do českých dějin*. Praha: FUTURA. ISBN 978-80-86844-30-5.
22. MPSV/ TREXIMA, spol. s r. o. (2016). ZÁKON č. 240/2000 Sb. o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu [online]. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [cit. 2017-01-04]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z245_2000
23. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (2016). Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. *nuv.cz* [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf
24. NEŠPŮREK, Robert (2016). Nově přijatý zákon o zákazu prodeje o ostatních svátcích [online]. *Právní prostor* [cit. 2017-01-22]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/nove-prijaty-zakon-o-zakazu-prodeje-o-statnich-svatcich>
25. NĚMEC, Václav. České země za husitské revoluce [online]. *dějepis.com* [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/ucebnice/ceske-zeme-za-husitske-revoluce/>
26. Nový rok [online]. *centrum.cz svátky* [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://svatky.centrum.cz/svatky/statni-svatky/novy-rok-13/>
27. ODBOR 52 (2016). Svátky v České republice [online]. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [cit. 2017-01-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/74>
28. OLIVOVÁ, Věra (2008). *Dějiny nové doby 1848 – 2008*. Velké Bílovice: TeMi CZ. ISBN 978-80-87156-16-2.
29. PERNES, Jiří (1999). *Dějiny v obrazech: Československo 1946 – 1992*. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00730-4.
30. RADFORD, Benjamin (2016). History of Halloween [online]. *livescience.com* [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <http://www.livescience.com/40596-history-of-halloween.html>
31. RADOVANOVIČ, Dušan (2014). *Znovu 89: týden po týdnu/den po dni*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5410-9.
32. RŮŽIČKA, Daniel (a). 1. máj - svátek práce [online]. *totalita.cz* [cit. 2017-03-04]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/1maj.php>
33. RŮŽIČKA, Daniel (b). Sametová revoluce 1989 [online]. *totalita.cz* [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/1989/1989_1117_dem_03.php
34. ŘEHOŘOVÁ, Kateřina (2011). Státní svátky a jejich historie [online]. *Mineralfit.cz* [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <http://www.mineralfit.cz/clanek/statni-svatky-a-jejich-historie>
35. SKUTIL, Martin, ZIKL, Pavel a kol. (2011). *Pedagogický a speciálně pedagogický slovník*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3855-0.

36. Státní svátky a významné dny [online]. *E-dejiny.cz* [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://www.edejiny.cz/uzitecne-informace/statni-svatky-a-vyznamne-dny/>
37. ŠARM, Antonín. (2017). Astronomická data [online]. *Meteo - Radyně* [cit. 2017-02-12]. Dostupné z: <http://www.meteo-radyne.cz/astro.php>
38. ŠOTTNEROVÁ, Dagmar (2004a). *Vánoce*. Olomouc: Rubico. ISBN 80-7346-033-5.
39. ŠOTTNEROVÁ, Dagmar (2004b). *Velikonoce*. Olomouc: Rubico. ISBN 80-7346-044-0.
40. TINKOVÁ, Eva (2010). *České svátky a tradice*. Prostějov: Computer Media. ISBN 978-80-7402-078-0.
41. TRNKOVÁ, Klára (2011). *Velikonoce*. Praha: STUDIO trnka. ISBN 978-80-87209-48-6.
42. VAVŘINOVÁ, Valburga (2011a). *Abeceda Dušiček a Halloweenu*. Praha: Krásná paní. ISBN 978-80-86713-79-3.
43. VAVŘINOVÁ, Valburga (2011b). *Abeceda Velikonoc*. Praha: Krásná paní. ISBN 978-80-86713-68-7.
44. VAVŘINOVÁ, Valburga (2012). *Abeceda sv. Valentina*. Praha: Krásná paní. ISBN 978-80-86713-83-0.
45. VOJÍKOVÁ, Martina (2016a). Velký pátek je svátek [online]. *Zprávy Alfa 9* [cit. 2017-01-22]. Dostupné z: <http://zpravy.alfa9.cz/absolutenm/templates/zprava.aspx?a=40091>
46. VOJÍKOVÁ, Martina (2016b). Nové významné dny v kalendáři nebudou [online]. *Zprávy Alfa 9* [cit. 2017-01-20]. Dostupné z: <http://zpravy.alfa9.cz/absolutenm/templates/zprava.aspx?a=41150>
47. VONDRUŠKOVÁ, Alena (2004). *České zvyky a obyčeje*. Praha: Albatros. ISBN 80-00-01356-8.
48. VONRUŠKOVÁ, Alena (2015). *Český lidový a církevní rok*. Brno: MOBA. ISBN 978-80-243-6761-3.
49. ZŠ DOBŘICHOVICE. 1. Leden – Den obnovy samostatného českého státu [online]. *zsdobrichovice.cz* [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: http://old.zsdobrichovice.cz/programy/obcanka/svatky/1_leden.htm

8 Seznam příloh

Příloha A: Didaktický test pro žáky 3. a 5. Tříd.....	70
---	----

Příloha A: Didaktický test pro žáky 3. a 5. tříd

Během prázdnin se do školy samozřejmě nechodí, ale jsou i dny během školního roku, kdy se do školy také nejde, možná i Tvoji rodiče mají v práci volno. Jsou to dny, kdy slavíme státní svátky, protože si připomínáme významnou historickou událost.

K následujícím datům zkus napsat, co o nich víš. Proč jsou tyto dny významné? Co se v těchto dnech v minulosti stalo tak důležitého, že si je v dnešní době připomínáme?

1) 1. leden

.....

.....

.....

.....

.....

2) 14. únor

.....

.....

.....

.....

.....

3) Velký pátek

.....

.....

.....

.....

.....

4) Velikonoční pondělí

.....

.....

.....

.....

.....

5) 1. května

.....

.....

.....

.....

.....

6) 8. května

.....

.....

.....

.....

.....

7) 5. červenec

.....

.....

.....

.....

.....

8) 6. červenec

.....

.....

.....

.....

.....

9) 28. září

.....

.....

.....

.....

.....

10) 28. říjen

.....

.....

.....

.....

.....

11) 31. říjen

.....

.....

.....

.....

.....

12) 17. listopad

.....

.....

.....

.....

.....

13) 24. prosinec

.....

.....

.....

.....

.....

14) 25. prosinec

.....

.....

.....

.....

.....

15) 26. Prosinec

.....

.....

.....

.....

.....

16) Který z těchto významných dnů slavíte nebo si připomínáte doma? Zakroužkuj:

- 1. leden
- 14. únor
- Velký pátek
- Velikonoční pondělí
- 1. května
- 8. května
- 5. července
- 6. července
- 28. září
- 28. říjen
- 31. říjen
- 17. listopad
- 24. prosinec
- 25. prosinec
- 26. prosinec

17) Které významné datum je podle Tebe ze všech nejdůležitější a proč?

.....

.....

.....

18) Které významné datum by se podle Tebe již nemuselo připomínat a proč?

.....

.....

.....